د انقلابي انسان څيره

ليکوال: احسان طبري

ژباړه: شرف واکمن

د انــقلابي انســـان څـــــيره

لیکوال: احسان طبري

ژباړه: شرف واکمن

د کتاب نوم: د انقلابي انسان څېره

لیکوال: احسان طبري

ژباړه: شرف واکمن

د بریښنایي خپرولو نېټه: جنوری/۲۰۲۱

آیا کولای شو خپل نوم [انسان] کیږدو او بیا ووایو چې موږ بې پرې یو؟

د محتویاتــــو لـــــړ

پیـــل ۸

انقلابي زمانه، انقلابي انسان غواړي ۱۵

انقلابي انسان، انقلابي نړی لید ته اړتیا لري ۲۰

انقلابي کېدل یواځې په نړی لید باندي نه، په عمل سره هم دي ۲٤

د انقلابي انسان د ځانګړتیاوو کوډکس ۲۷

ایثار (تیریدنه) ۳٦

انقلابي انسان او کورنی ٤۰

د یو انقلابي انسان، دوست او دوښمن ٤۳

انقلابي انسان؛ په بحثونو او قضاوتونو کې ٤۷

انقلابي انسان ،ځان روزنه او ځان تنقیدونه ۵۲

انقلابي انسان؛ په عادي ژوندانه کې ۵٦

څو فلسفي کیسې ۵۹

یـــــــــــادونه

دا کوچنۍ رساله لیکوال د ځینو ملګرو په غوښتنه لیکلې، تر څو د یو انقلابي انسان هغه څېره راوښيي، چې د ژوند په سختیو او پېچلتیاوو کې تاریخي او ادبي داستانونو هم د هغو کړني بیان کړي دي. دا لوی بحث ته، دا رساله ډېره لږه او نیمګړې ده، خو له نه څه څخه بیا هم لږ څه ښه وي. دا کوچنۍ رساله کولاي شي، هغه مطلب روښانه کړي، چې زموږ په عصر کې ورته د [شخصیت تکامل] وایو.

د رسالې په پیل او پای کې (د څو فلسفي کیسې) متن تر نورو لسو اصلي څپرکو پېچلی دی، نو لوستونکی کولای شي له اصلي څپرکو څخه لوست پیل کړي، تر څو د متن پېچلتیا یې ستړي نه کړي. که چیري یې لیوالتیا زیاته وي، نو لومړۍ او وروستۍ برخه دې یې له نظره تیره کړي؛ د لیکوال د نظره ددا برخو علمي غناء زیاته ده.

له ټولو هغه ملګرو چي ددې رسالې په چاپ او ترتيب کې يې راسره مرسته کړې او نه يې غوښتل، چي نوم يې واخيستل شي؛ د زړه له کومي مننه کوم.

په پای کې دا يادون کوم، چې تاسي ته کوم داسې کتاب په لاس نه درکوو، چي په هغه کې د انسان د شخصيت سالم او ناسالم اړخونه بيان شوي وي؛ دا داسې کتاب دی، چي د يو انقلابي انسان اخلاقي کړه - وړه چي د هغه له شان سره بايد برابر وي؛ پکښې بيان شوي دي.

په پای کې يو ځل بيا يادونه کوم، چي تاسي ته داسې اخلاقي رساله مخ ته نه ږدو، چي په هغه کې انساني ښېګڼې او بدګڼې بيان شوي وي؛ يوازي هغه اصلي اخلاقي مسايل، چي زموږ د عصر يو انقلابي يې بايد ولري؛ پکښې راغلي.

احسان طبري

پیـــل

ددې رسالې لیکوال ته، دوه شیان ښکاره دي:

لومړی، د اخلاقي چلند د ښه والي لپاره د مبارزې په لړ کي یوازي نصیحت کول، په ځانګړي ډول د لویانو او مشرانو لپاره؛ د لږي اغیزې درلودونکی کار دی. دویم، دا چي اخلاقي غوښتونکې مبارزه، په مترقي – انقلابي ګوندونو او مترقي ټولنو کي یو حتمي کار دی. ددې مبارزې یوازینی شکل، د حاضري مقالې په ډول، اخلاقي - فلسفي لیکل کول نه دي، بلکي ډېر پراخ اړخونه لري: کولای شو لیدونکي – اوریدونکي، دودیز او د ورځې وسایل پر کار واچوي، خو د نصیحت او تلقین شکل یې بیا هم د ګټې اخیستني دی.

معاصر علم چي (د انساني عواطفو ډیالکتیک) او د انسان د شخصیت جوړیدنې بهیر یې تر مطالعې لاندې نیولی؛ په دې باور دي چي کولای شو د انسان شخصیت پر دوو برخو وویشو: (پیچلی) او (آسان) همدارنګه د انسان شخصیت د دوو عواملو تر اغیزې لاندي ځانته شکل اخلي.

۱ - اول عامل فردي (وګړنیز) جبر دی، یعني: ارثي کوډونه چي له پخوانیو نسلونو راتلونکو نسلونو ته انتقالیږي او د عصبي کوډونو جوړښت (چي دا هم زموږ په لاس کې نه دی)[۱]. دا کوډونه زموږ د عمر تر لس کلنۍ پورې شحمي او شکل بدلونکی (پلاستیکل) حالت لري، وروسته یې دا حالت په تدریج سره کمیږي: په پای کې د اعصابو د غُدو ترشحات او د هغوی خوځښت منل او کنګل کېدل، د پاته غړو جوړښت یا د انسان ټیپولوژي جوړوي. دا د فردي جبري عواملو کوچنی مثال دی، چي له مخې یې د انسان دماغي جوړښت رامنځته شوی او اغیزې یې د انسان په رواني جوړښت کې غبرګون مومي. بدلون راتلل

[۱] cortex

ستونزه ده، په ځانګړي ډول، بیا په لوړ عمر کې، حتا ناشونې ده، نو پر دې اساس ورته د انسان د شخصیت پیچلې برخه وایو.

۲- د فردي جبر تر څنګ ټولنیز جبر هم د شخصیت په جوړښت کې برخه لري. یعنې طبقاتي ځایګی، هغه امکانات چې په مالي او فرهنګي برخه کې یې لري او د ټولني آداب، دودونه او رواجونه هم پر شخصیت اغېزه پرېباسي.

د فردي او ټولنیز جبر یو ځای کېدل، چې د انسان د شخصیت پیچلې برخه جوړوي او په لوړ عمر کې یې بدلون تقریباً ناشونی دی؛ کولای شو ووایو، چې ٪۸۰ خلګ په پیچلې برخه کې دي.

٪۲۰ خلګ د شخصیت په آسانه برخه کې دي، چې وروسته له لس کلنۍ پرې روزنیزو پروګرامونو اغېزه کړې، خو هغه هم نسبتاً سربېرنه اغېزه ده او په آسانۍ سره بدلېدلای شي. د شخصیت ددې برخې د بدلون د زده کړي، د ټولنیزو شرایطو او امکاناتو د بدلون او د روزنیزو کړنلارو په خپلولو سره آسانیږي.

پر دې اساس نو شخصیت د ثابت[۲] او بدلېدونکو[۳] برخو څخه جوړ دی. د روزني معاصر پوهان دې پایلي ته رسېدلي دي، چې انسان د وګړنیزو (ځاني) او ټولنیزو اړتیاوو لرونکی دی او دا اړتیاوې یې د شخصیت په جوړښت کې محوري او مرکزي ځای لري.

دغه اړتیاوي باید د لومړیتوب له مخي ډلبندي کړو، د اړتیاوو لړ یې ترتیب او وروسته د هغه اړتیاوو د پوره کېدلو معیارونه معلوم کړو.

په لنډ ډول سره اړتیاوې پر درې برخو ویشو:

---

[۲]Constant,immobile
[۳]Variabhle,mobile

۱) بیولوژیکي اړتیاوې لکه: کور، کالي، ډوډۍ، مصئونیت، روغتیا، آرام، جنسي اړتیاوې او نور... ددې اړتیاوو نه پوره کېدل د اضطراب او رواني ناروغیو سبب ګرځي.

۲) ټولنیزې اړتیاوې لکه: ګټه - وټه، د ټولني همدردي ترلاسه کول، متقابل درناوی او نور... ددې اړتیاوو نه پوره کېدل بیا د محرومیت سبب ګرځي.

۳) معنوي اړتیاوې: د نړۍ د پیژندنې، د خپل ژوندانه په موخو باندي پوهېدني او د اخلاقي اړتیاوو پوره کول. په دې اړه روسی لیکوال داستایوفسکي ډیره ښه خبره کوي:

" که انسان په دې باور ونه لري، چې ژوند یې ګټور دی او د یوې موخي لپاره ژوند کوي؛ که په نعمتونو کې ډوب هم وي، ښایي ځان وژنه وکړي."

دا درې ډوله اړتیاوي پر دوو برخو ویشو (ساتوونکي اړتیاوي چي د حد اقل د اړتیا د پوره کېدو لپاره دي) او (پوره کوونکي اړتیاوي چي د ودي لپاره لازم دي) او دا دواړه برخې په مثبت او منفي برخو ویشو.

ددې اړتیاوو غوښتوونکي هم په دوه ډوله دي:

۱- هغه ډله چې زیاتي غوښتني لري او غواړي پر خپلو ټولو غوښتنو بریالي شي.

۲- هغه ډله چې غواړي یوازي ماتي ونه خوري. په هر لوري کې آسانه پلټنه، پر سختي پلټني باندي برلاسي کېږي.

ایرانیان وایي: « د پور تر حلوا، نغده څپېړه ښه ده.»

هر مهال، د اخلاقي میعارونو پر اساس، د پوه کولو لپاره پوهاوی ورکول او اراده درلودل، بسنه نه کوي. باید د یو میکانیزم له مخي، خپلو هغو عواطفو او احساساتو ته چي پر

روحیاتو مو اغېزه کوي؛ لاسرسی پیدا کړی او ویې سپړی، ترڅو وتوانېږئ د هغو په رازونو خبر شئ او تر څارنې لاندې یې ونیسئ.

دا هم باید درته معلومه شي، چې د کومو اړتیاوو پوره کېدل د ټولنې په ګټه دي، یعنې په واقعیت کې د ټولنې ګټه ستاسو ګټه ده او کوم د ټولني په زیان دي، چې د ټولني زیان بیرته ستاسي زیان دی.

باید تاسي خپلي ټولي هغه غوښتني او حیرانتیاوي، چې د ټولني په زیان دي؛ د عقل په واسطه مهار کړئ او هغه اړتیاوي او غوښتني مو چې د ټولني په ګټه دي؛ ډګر ته راوباسئ او لا یې پسې پیاوړې کړئ. یعنې په ځان جوړونه کې فعاله برخه واخلئ[٤].

دې موخې ته د رسېدو لار، د وګړو مجازات کول نه دي، بلکې د بیلابیلو اسلوبونو داسي پر کار اچول غواړي، چې په یو پوه انسان کې د بدلون اراده را منځته کړي او په یوې ناسمي کړني باندي انسان ته خپل په خپله، ځان بد وایسېږي. مثبت شخصیت، یعنې هغه څوک چې د ټولنې د ښېګڼو تابع وي؛ البته که یې کړني په شخصي ډول، دده په تاوان هم وي. منفي شخصیت یعنې هغه څوک، چې د خپل ځان د ګټو تابع وي، که څه هم دا کړنه یې د ټولني په زیان وي. د لیو تولستوي په وینا: مثبت انسان هغه څوک دی، چې خپل افکار د نورو د عواطفو په ګټه کاروي او منفي انسان هغه څوک دی، چې خپل افکار د نورو د عواطفو په زیان کاروي او د خپلې ګټې په لاسته راوړلو باندي ژوند کوي.

دا توضیحات چې لږ او ډېر علمي - فلسفي ول او ددې رسالې له سبک څخه بهر هم دي؛ ددې لپاره راوړل شول، چې د روزنیزو علومو د پوهانو د ژور لیدونو تصور درته وښیو.

د روزونکو له خوا؛ د اړتیاوو اړیکه، عواطف او په خپله د شخص له خوا، د هغو د کنټرول طریقه، په دې څو لنډو کرښو کې بیان شوي دي.

[٤] stance

ننني علم پر همدې اساس، د نصیحت او تلقین له اغیزې څخه انکار نه کوي، په ځانګړي ډول چې دا کار د اړتیاوو او عواطفو د میکانیزم د سم درک له مخې ترسره شي او وکولای شي، خپلې اغیزې د انسان د شخصیت په آساني برخې او حتی د انسان د شخصیت په پیچلې برخه باندې هم پرېباسي.

زموږ شخصیت د تاریخي چاپیریال او د ژوندانه د تګلوري زېږنده دی او که دا لار سمه ونه وهي؛ ددې ګواښ شته، چې کنګل پاتې شي او یا د انحطاط سره مخ شي، ځکه زموږ شخصیت یو بدلېدونکی بهیر دی.

نو موږ په سم ډول، د برلاسي عامل په پېژندلو سره، د خپل ځان او د نورو په روزنه باندې مکلف یو او هم باید د مقابل لوري اړتیاوو او د عواطفو ټولګې ته پام وکړو. د برلاسي عامل پیژندنه، چې د شخصیت په بهیر کې شکل بدلونکی دی؛ آسانه کار نه دی، ځکه دا عامل کله ناکله ځان پټوي، کله بیا په خپله خپل ځان ددې اړخه نه را پېژني. یو یا څو ځاني، فردي، ټولنیزې او ارماني اړتیاوې کولای شي په ټاکلي وخت کې پر شخصیت باندې برلاسي عامل باندې واوړي او رواني لیدلوری[۵] یې رامنځته کړي، چې د عیني [ورځني] ژوندانه په چلند کې غوښینه برخه لري. دا برلاسی عامل شاید، په مثبت او یا منفي شکل ښکاره شي چې په هر حال کې یې د پیژندنې سره، د روزنیز اړخه زموږ د چلند اسلوب، بدلون پیدا کوي.

که خپلې خبرې را لنډې کړو:

۱) د انسان شخصیت د (پیچلي او آسانه) دوه اړخونو درلودونکی دی. پیچلې برخه یې د فردي جبري او ټولنیزو جبري عواملو د اغیزو محصول ده او د شخصیت آسانه برخه بیا انسان په خپل ژوند کې ترلاسه کوي.

[۵] disposition

۲) وګړی (فرد) په یوازي سر، د درې ډوله اړتیاوو لروونکی دی: فردي، ټولنیزې او ارماني اړتیاوې، چې کولای شي پیاوړي یا کمزوري، منفي او یا مثبت وي. په ټاکلي وخت کې، د څو اړتیاوو ټولګه پر شخصیت برلاسی عامل رامنځته کوي او په هغه وخت کې، د عیني واقیعت پر وړاندې، د هغه رواني لید دی.

۳) هغه امکانات چې انسان یې په لاس کې لري؛ د هغه اړتیاوې پوره کوي. دا امکانات د ټولني د تاریخي دود پر اساس وي او یا فرد په خپله هغه لاسته راوړي. ددې امکاناتو پر اساس، وګړی خپل د لیدلوري له مخې داړتیاوو د تر لاسه کولو لپاره ګام اوچتوي.

۴) د امکاناتو له مخې اړتیاوي په داسي حال کي ترلاسه کېږي، چې دا اړتیاوې نور هم لري او ددې اړتیاوو پر سر حتماً شخړه، مثبت او منفي عواطف او نور احساسات منځته راځي.

۵) زماني روزنه ددې اړخه هم اغېزناکه ده، چې د اړتیاوو، امکاناتو، [6] د عمل نقشې [7]، د کړنو لپاره د لیدلوري او د کړني د تګلاري میکانیزم هم د روزونکي په واسطه وپېژندل شي او هم زده کوونکي ته ور وښودل شي، او ځانګړې هڅه وشي، چې وګړی د خپلو اړتیاوو او ټولنیزو اړتیاوو د همغږۍ د لوړتیا لپاره وهڅول شي او خپل ذهن او روحیات ورته آماده کړي. [8]

دا لنډه هڅه چې د یو انقلابي انسان د څېرې اړوند ده؛ پرته له دې چې په بحثونو کې ژور ولاړ شو، یوازي تخنیکي یا اخلاقي کوښښ دی، ترڅو وتوانېږو د مبارزینو د تجربو پایلې

[6] assessment

[7] forecast

[8] د اړتیاو د ترلاسه کولو د میکانیزم کشف او د عواطفو دیالکتیک د شوروي په پوهانو پوري اړه لري، چې دلته مو یې انګلیسي اصطلاحات راخیستي. تراوسه پورې د داخلي شخصیت د پېژندنې لپاره په تېزۍ سره کارونه روان دي او ژمنه درکوو چې په آینده کې به نوې زیاتونې او علمي څېړکي ور زیات شي.

بیان او له دې لارې، د شخصیت د لوړولو لپاره یو ډول پوهاوی رامنځته کړو چې لږ تر لږه، د انسان د شخصیت پر «آسانه» برخه باندې اغیزه پرېباسي.

۱.

انقلابي زمانه، انقلابي انسان غواړي

زموږ تاريخي برخليک داسي راغلی دی، چي په يو حيرانونکي، انقلابي، اوښتونکي او له پيښو ډکي زماني کې نړی ته راشو او ژوند وکړو. موږ ددا زمان لومړنی او وروستی نسل نه يو، ځکه دا انقلابي زمانه څو نسله په بر کې نيسي.

دې زمانې خپله پراخه معنا هغه مهال وموندل، چې بشر دې شعوري کچي ته ورسېدئ، چې موجود ټول ټولنيز نظامونه د انسان په واسطه جوړ شوي او انسان کولای شي، هغه د خپل ښه والي لپاره بدل کړي. څو پيړی کېږي، چي دا فکر په مختلفو شکلونو کي رامنځته شوی او يوه ډله انګليسي، فرانسوي، آلماني او روسي فيلسوفانو په دې برخه کې د استدلال لپاره پراخ کتابونه ليکلي. په تيرو وختونو کې افلاطون د مريتابه د نظام د ساتني لپاره [نخبه ګانو حکومت] په تيوری کې خپلي هيلي مطرح کړي وې، خو ددې اصطلاح ځانګړې او محدوده مانا د انحصاري پانګوالی (امپرياليزم) پر وړاندي د مبارزې په انقلابي دوران کي رامنځته شو، چي د پانګوالی وروستی تکاملي تکاملي پړاو دی او وروسته له دې ځيښناکګر نظام مجبوراً خپل ځای نوي نظام ته پرېږدي (او د لويو ځمکو مالکيت، قبيلوي مقررات، نرواکي، د مرئيتابه د نظام پاتې شوني او نژادي توپيرونه هم له منځه وړي).

معاصر بشريت په دې پوهيږي، چې نوی نظام بايد کومي ځانګړتياوي ولري:

- سوله او امنيت، د خلګو ترمنځ ورورولي، د ټولو همکاري او د ټولو ترمنځ مساوات تامين کړي.
- له انسان څخه د انسان څېښناک له منځه يوسي او لاسي او فکري کار د ټولنيز ملکيت څخه د ګټي اخيستني معيار وګرځوي.
- د ټولنيزو تعاوني انساني اړيکو له مخي، د علم، هنر اوفن پر اساس، مادي، معنوي او ورځنۍ اړتياوي، پوره کړي.

د نن زمانې انسانانو، د لاسي او معنوي کار په واسطه، د اکثريت خلګو د ښه ژوندانه شرايط برابر کړي دي، خو يوازي د ټولنې لوړي طبقې ددې ويرې چې خپل امتيازات له لاسه ورنه کړي؛ ددې بدلون مخالفت کوي.

دې امتياز لرونکې اشرافي طبقې چې د ظلم، ستم او جنګ له لارې يې ځان پر خلګو تپلی دی (نن ورځ يې په راس کې د امريکې لوی پانګوال دي) د ټولنې په اکثريت خلګو يې د ناپوهۍ او ويري جال غوړولی او د هغوی د دوکې له لارې يې د منسوخ او ظالمانه نظام د ساتني لپاره سنګر جوړ کړی او د هغه په واسطه د بدلون غوښتني او عدالت غوښتني هر ډول خوځښتونه ټکوي او له پښو يې غورځوي.

زموږ په عصر کې، د محافظه کارانو چې په راس کې يې بورژوازي، په ځانګړي ډول د امريکې لوی پانګوال دي او بل لور ته د بدلون غوښتونکو تر منځ جګړه ده، چې ورځ تر بلي چټکه کېږي.

بدلون غوښتوونکي او محافظه کاران زيات ډولونه لري.

په بدلون غوښتوونکو کې ترټولو مخکښه او شعوري ډله، د مادي نعمتونو توليدونکي دي، چې په اوسني نظام کې کومه ګټه نه لري او ورځ تر بلې په دې پوهيږي، چې په دې نظام کې څه له لاسه ورکوي؟

انقلابي مخکښان صنعتي کارګر او د هغوی ريښتيني ملګري دي، چې د ټولو بدلون غوښتوونکو پر وړاندي ګام اخلي. د هغو ګوندونه د زاړه نظام پر وړاندي په جګړه کې ډېر پياوړي او کله هم ټاکونکې برخه لري.

هغه څه چي نن ورځ يې انقلابي جګړه توده کړې، هغه په يو لړ هيوادونو کې د خلګو او انقلاب د برياليتوب لپاره، د بشريت د ژوندانه د مثبت بدلون په ګټه رامنځته شوي (ټول سوسياليستي يا امپرياليستي ضد) خوځښتونه دي. زموږ په نظر ددې ځواک په مرکز کې شوروي اتحاد دی او په بله خوا کې يې د امريکې متحده ايالات دي، ځکه شوروي اتحاد په نړۍ کې لومړنی سوسياليستي هيواد دی، د هره اړخه تجربې لري، پياوړی دی او په تاريخ کې يې د بشريت په ګټه لويي - په وينو لړلي آزمويني ورکړي دي او د هغه پېچلي تګلوری يې تجربه کړی دی. له ښه مرغه، زموږ هيواد له وروستي انقلاب څخه وروسته د بدلون غوښتنې په کتار کې ولاړ دی او وخت په وخت خپله نړيواله –تاريخي ونډه روښانه کوي.

د ايران انقلاب هر ايراني ته دا خبره روښانه کړه، چي له چا سره دي؟ د بدلون غوښتوونکو سره، که يا له مرتجعينو سره چي په سر کې يې امريکا ده؟ له دې پوښتني څخه څوک تېښته نه شي کولای. د سياست څخه تېښته پخواني نسکور شوي رژيم کوله او چا چې د هو يا نه ځواب ورکړ، د هغه له پايلو څخه هم تيښته نشي کولای او خپله ژمنتيا بايد وساتي.

ځيني خلګ بيا هوښياري کوي او وايي: موږ دا ډلبندي نه منو، موږ دواړه زبرځواکونه ردوو، موږ خپله دريمه لار پالو، نه له دوی سره او نه له هغو سره يو. موږ نه پوهيږو چې څوک پر حق دي؛ موږ غواړو خپل خصوصي ژوند په چوپتيا سره تېر کړو. بايد ووايو چي دا ځواب قانع کوونکی نه دی. تاريخ موږ ته دندي روښانه کوي او لاري راته ټاکي. دا چې دا بدليدونکې نړۍ په کوم ځای کي او په څه ډول سره سمباليږي؛ مجبوراً مالومه نه

ده. هغه څه چي اړين دي؛ د بدلون ضروري او عمومي ځانګړتياوي موندل دي، هغه څه چي اړين دي؛ دادي چې څوک ددې بدلون سره مخالف دي او ددې محافظه کارانه ځواک سره بايد څه وشي؟ اړينه ده، چي پوه شو، څوک دا بدلون ضروري ګڼي او ددې بدلون غوښتونکي ځواک سره بايد څه وشي؟ دا په خپله بشريت دی، چې د بدلون شکل يې د ځان لپاره په نړيوال مقياس کي پيدا کړی. د نن ورځي اصلي مسئله داده، چې بايد وضعيت بدلون وکړي.

په دې اړه، زموږ ځواب روښانه دی:

۱- پر ياد شوي لوري بدلون حتمي دی.

۲-هغه محافظه کاره ځواکونه چې غواړي ژوند ته په پخواني زاړه شکل سره دوام ورکړي؛ بايد پروړاندې يې مبارزه وشي.

۳- د هر وګړي د توان په اندازه، بايد د بدلون غوښتوونکو ځواکونو ملاتړ وشي.

۴- په دې حکم باندي ښايي تېر وځو، خو دا چي واقعيت دی؛ نشو کولای چې ترې وتښتو. کولای شو په دې اړه زيات کتابونه وليکو، خو په لنډه توګه سره، زموږ د عصر اصلي مسئله همدا ده:

[انسان يې، ايرانی يې، د انقلاب په دوران کې ژوند کوې؛ د انقلاب لوری، دوست او دوښمن يې مالوم دي.اوس ووايه ته څوک يې؟]

آيا کولای شو خپل نوم [انسان] کېږدو او بيا ووايو چي موږ بې پري يو؟

ځکه خو انقلابي زمانه، انقلابي انسان غواړي، نه بې پرې انسان. په دې کې هم شک نشته چي د انقلاب په مبارزې کي ګډون داوطلبي غواړي، ځکه دا داسې جګړه ده، چي تر مرګه به دوام لري نو بايد د هر برخليک لپاره تيار واوسو.

تاریخ موږ ته همدا برخلیک ټاکلی دی، چې:

«موږ باید په رضاکارانه ډول سره، تر خپلې وسې پورې د بدلون او انقلاب دوښمنه عناصرو پروړاندې وجنگیږو او د انقلابي خوځښتونو ملاتړ وکړو. موږ د خپلې زمانې د انساني کرامتونو (قربانیان) یو.» دا وو، دې تاریخي خطاب ته، زموږ ځواب!

۲.

انقلابي انسان، انقلابي نړۍ لید ته اړتیا لري

دا طبیعي ده هغه څوک چې غواړي د انقلاب لپاره ودرېږي؛ انقلابي نړۍ لید ته اړتیا لري.

زموږ د هیواد د ۱۳۵۷ په لوي انقلاب کې، دوه ډوله انقلابي نړۍ لیدونو فعالیت کوئ؛ یو د رسمي انقلابي واکمنۍ دی او بل د سیاسي اسلام د پیروانو فعالیت.

سیاسي اسلام، دین له سیاست څخه جلا نه ګڼي او عبادي مراسمو ته په سیاسي اړخ ورکولو قایل دي. حکومت د ضعیفو خلګو حق ګڼي او د نړیوال امپریالیستي استکبار او د هغه د ځواک له هستو سره مبارزه کوي. دا تفکر امام خمیني په خپلو افکارو کې روښانه کړې دی او پر نړۍ یې تنفیذ ضروري ګڼي، په ځانګړي ډول پر اسلامي نړۍ باندي.

موږ په دې برخه کې د بحث کولو صلاحیت ځان ته نه ورکوو، هغه څوک چې یې لیوال وي؛ کولای شي په دې برخه کې لیکل شویو کتابونو ته دې مراجعه وکړي.

بل انقلابي عملي نړۍ لید، مارکسیزم - لنینیزم دی، یعنې د مارکس، انګلس او لنین لاربښونې، چې علمي او عملي کشفیات دي او په سوسیالیستي هیوادونو کې کمونیستي ګوندونو منلي دي. دا نړۍ لید، یو ډول دیانت نه دی، خو د هر ډول دیانت پر ضد یې خپل مخالفت هم نه دی اعلان کړی او یو ټولنیز، اقتصادي او سیاسي نړۍ لید دی.

زمونږ په نظر د انقلابي اسلام او د مارکسيزم اصيل نړۍ ليدونه، پرون، نن او سبا کېدالی شي ورته والی ولري.

خو پخواني حاکمان او امريکايي مارکسيزم غواړي، ددې دوو صميمي ملګرو ترمنځ واټن را منځته کړي او د همکارۍ او ملګرتيا پرځای د کفر او ايمان دوښمني رامنځته کړي.

اصلي مارکسيستان هيڅکله هم په دې دام که نه دي لويدلي او هماغه د انقلاب له پيل څخه يې د امام د پيروانو سره خپل مشترک وجوهات ښکاره کړي دي، خو له بده مرغه د مسلمانو مبارزينو ځيني ډلې د هغه تېروتني ښکار شول، چي د بدلون په لار کې په نامردۍ سره ترسره شوې. د امپرياليزم جاسوسان او يا لنډ فکري، ددې پر ځای چي د انقلاب او د انقلاب ضد ترمنځ تفکيک وکولای شي؛ ددې تفکيک پرځای، د انقلابي اسلام او انقلابي مارکسيزم ترمنځ زيان اړوونکی جلاوالی ترويجوي، چي ددا تفکيک را منځ ته کول، بدلون غوښتونکي غورځنګ ته لوي زيانونه اړوي.

مخکې مو يادونه وکړل، موږ د اسلام روښانه کولو په باره کې چي وکولای شي د عصر مسايلو ته ځواب ووايي؛ د بحث له پيلولو پرته يوازې دا وايو چي په مثبت نظر ورته ګورو. هغه څه چې مارکس په تاريخ کې د (محمدي انقلاب) په نامه نومولی؛ په خپله د قريشو د اشرافيت پر وړاندې پاڅون و، د بيوزلو په ګټه وو.

د انقلابي اسلام څخه زمونږ روښانه اخيستنه همدا ده. موږ له انقلابي مسلمانانو څخه همدا هيله لرو. که چيرې د مغرضو خلګو خبرو ته غوږ ونه ونيول شي؛ نو مسلمان انقلابي به له دې څخه بله لاره ونه ټاکي، خو شر اچونکي خلګ کومي مغالطې او افواهات نه دي، چي په دې اړوند يې نه خپروي.

د مارکسيستي نړۍ ليد او د هغه د برخو (فلسفې، اقتصاد او علمي سوسياليزم) په باره کې په دې ليکنه کې وضاحت ورکول اړين نه بولم، ځکه په اړه يې زياتي ليکني شوي؛ مينه وال

کولای شي لږ تر لږه هغه مطالعه کړي او د هغه پر اساسي ترینه مسایلو باندي ځان پوه کړي. لوستونکو ته زما وړاندیز دادی، چي مارکسیستي - لنینیستي نړۍ لید په خپل جامعیت او کُلیت کي ولولي، یعنې د نړیوال انقلابي غورځنګ او د ایران د انقلابي غورځنګ له تاریخ، د سمبالوني او رهبرۍ هنر او د مبارزې له تاکتیک او ستراتیژۍ څخه هم خبر شي او د (نقل قول اخیستني) د تګلاري څخه ډډه وکړي، ځکه دا کړني د سیال علمي مارکسیزم مخالف دي.

مارکسیستي نړۍ لید په دریو کچو کې ترلاسه کولای سو:

۱- د عالي تیوریکي کچي لپاره اړینه ده، چې د لومړنیو کلاسیکو سرچینو په مطالعې او څیړني باندي وخت ولګوو. په ځانګړي ډول بیا، په یوې برخي کي د تخصص د لاسته راوړلو لپاره (د بېلګي په ډول اقتصاد).

۲- په عمومي کچه بیا، د مارکسیستي نړۍ لید څخه د نسبتاً ژوري او ټوله ئیزي اخیستني د درلودلو لپاره، د تیورۍ د بیلابیلو نورو برخو مطالعه.

۳ـ د اړینو مقولاتو، احکاماتو، استدلالانو او پایلو اخیستنو څخه، د ټوله ائیزي خبرتیا او پوهاوي د کچي زیاتول. ځینې مقولات او مباحث کولای شي، لږ تر لږه یا تر مطلوبي کچي پوري وي او یا هم کیدلای شي اجمالي او تفصیلي وي.

د ښوونکو او تبلیغونکو ماسېوا، نورو عامو انقلابیانو ته دریمه کچه بسنه کوي. ولې ددې کچي خبرتیا درلودل اړین دي؟ په دې چي یو انقلابي مبارز په خپله وتوانېږي، خپلي زده کړي پر کار واچوي، تر څو پر خطا او کږو لارو ولاړ نه شي.

انقلابي نړۍ لید د مسایلو د عقلاني درک سربېره، د هغو عاطفي درک ته هم اړتیا لري، یعنې ایمان درلودلو ته. قانع کېدل بیا د ایمان درلودلو څخه جلا دي. زه قانع یم چې دا کړنه سمه او هغه ناسمه ده، خو هغه وخت ویلای شو، چې ایمان لرو، کله چې له هغه سمې چارې سره د لېوالتیا سربېره مینه وکړو، د ناسمو کړنو څخه بېزاري وښیو او پر نا سم باندې، د سم د بریالیتوب لپاره مبارزه وکړو.

نو انقلابي نړۍ لید ایماني اقناع، د زړه او ماغزو ایمان او د زړه عاطفې ته هم اړتیا لري. دا یوه وچه کلکه فزیکي تیوري نه ده، چې موږ یې یوازې کره والی ومنو، بلکې دا یو سپیڅلی ټولنیز باور دی، چې موږ یې د پرمختګ لپاره د قربانۍ تر بریده تیار یو.

انقلابي نړۍ لید، د انقلابي انسان لپاره لارښوونکی ستوری دی. هغه نړۍ او تاریخ ته په تکاملي تګلورې کې ګوري او بشري دنده یې روښانوي. دوست، دوښمن، نیک او بد د حقیقت پر اساس ور پېژني، ژوند ته یې موخه ورکوي او ورکه لار ورښیي.

پرته له انقلابي نړۍ لید څخه انقلابي انسان کېدنه ناشونې دي. د زاړه نظم سره، د جګړې هغه روح، چې په یو انقلابي انسان کې شته؛ یوازې د انقلابي نړۍ لید په واسطه، د کږو لارو، انارشیزم، ترووریزم، شخړې جوړونې او نورو ستونزو څخه، د متشکل، موخه لرونکې، تاریخ جوړونکې او پنځونکې ټوله ائیزې کړنې پر خوا بېول کیږي.

۳.

انقلابي کېدل یواځې په نړۍ لید باندي نه، په عمل سره هم دي

ځیني خلګ داسي فکر کوي چي یوازي یې انقلابي نړۍ لید منلی وي او د مخالفینو سره یې د بحث پر مهال، د انقلابي نړۍ لید څخه په ډېر شور او ځوږ سره دفاع کوي، خو د ژوند په نورو چارو کې بیا عادي چلند کوي؛ نو بیا هم دی یو انقلابي دی.

دا تېروتنه ده!

انقلابي نړۍ لید هلته په یو رښتیني انقلابي انسان کې روښانه کېږي، چي انقلابي عمل ورسره مل وي. **د تیوری او پراتیک پایله او یو ځای کېدل**؛ د انقلابي نړۍ لید د اصلي اصولو او قواعدو څخه دي. د لا زیاتي پوهېدني لپاره به ووایو، چي تاریخ د ځاني کړني (چلند) او ټولنیزي کړني (پراتیک) څخه جوړ دی. عمل [کړنه] د تاریخ جوهر دی. خبري او افکار پرته له عمل څخه ناقص او نیمګړي دي. څه یو ښه بېلګه ده، چي وایي، تیوري قطب نماء او عملي خوځښت، بېړۍ ده، پرته له بېړیه قطب نما درلودل بې ګټې دي.

فردي کړني د انسان په ځاني او فردي اخلاقو کې غبرګون پیدا کوي.

ټولنیزه کړنه یا پراتیک د طبقاتي او نظامي مبارزې، رهبرۍ، مدیریت، تولیدي صنعتي او کرنیزي سمبالوني، علمي تجربې او د هغه د نورو شکلونو په څېر ښکاره کیږي، همدا ټول د تاریخ هڅي او غورځنګونه دي.

یو انقلابي باید هم په اخلاقو او هم په کړنو کې خپل انقلابي نړۍ لید ته انعکاس ورکړي. خبري آسانه او عمل سخت دی. د موخي پر لور ګټور عمل کولای شي، خپل قول په واقعیت بدل کړي.

ځکه خو وايي (وګورئ چي څه کوي، دا مه ګورئ چې څه وايي؟) يا يو ډيپلوماټيک طنز دی چي وايي: (خدای انسان ته ژبه ددې لپاره نه ده ورکړې، چي خپل افکار پر بيان کړي، بلکې ددې لپاره يې ورکړې ده، چي هغه پرې پټ کړي!)

يعنې څه؟ يعني دوکه کونکي عناصر د ژبې په وسيله خپل واقعي نيت بيانوي او ځان درته بريالی ښيي، خو په عمل او واقعيت کې يوازي د پيسو، موقف، او مقابل جنس سره مينه کوي. پر داسي کسانو باندي هيڅ مهال تکيه نه شو کولای. هغه څوک چې مغالطې کوي، هغه څوک چي ځان خوښی وی، جنسي زلخوړی او عياش وي، کينه کښ او د رزالته ډک وي، خپل ځان په ناروا ډول لوړو موقفونو ته رسوي، د خپلو ملګرو سره خيانت کوي، د قربانۍ او ښښنې پر مهال د خپل ځان او مال څخه د تېرېدني ډډه وکړي او په خپله کورنۍ کې مهربانه نه وي؛ داسې سړی هيڅکله او هيڅکله يو رښتينی او واقعي انقلابي انسان کېدلای نه شي!

داسي څوک حتی نه شي کولای د انسانيت دعوه وکړي. نو ژبو ته مه ګورئ. لاسونو ته وګورئ. د خواجه عبدالله انصاري د قوله: (هغه بيه چي پرې کوې يې). عام خلګ وايي:

«ژبه د غوښي ټوټه ده، کولای شي هر پلو ته واوړي. د انسان ګوهر په عمل او د ژوند په لوړو - ژورو کې ښکاره کيږي.»

د خلکو د پيژندلو لپاره د هغه ادب او مهربانۍ ته پاملرنه بسنه نه کوي. البته ادب او مهرباني ډيره ښه ده، خو د کړني او چلند اساس ټولنيز لوری لري. ښايي يو څوک په ښکاره سره ډېر توند او بدچلنده انسان وي، خو په کړنو کي بيا قرباني ورکونکی او ښوونکی وي.

زموږ په هیواد کې ادب او مهرباني، د یو انسان لپاره د ښه والي نښې ګڼي. موږ هم په دې باور یو، چې ادبناکه او مهربانه واوسو، دا د فرهنګ نښې دي، خو موږ دا نښې د شخصیت په مهم والي او ښه والي نه بدلوو. د شخصیت له مهمو او مثبتو نښو څخه، د ټولنې په ګټه ټولنیز تفکر او ددې تفکر لپاره اغېزناکه کړنه ده.

لکه څنګه مو چې وویل، د یو چا د پیژندلو لپاره د هغه ځاني عمل (اخلاقي تګلاري) او ټولنیز عمل (انقلابي پراتیک) ته باید پام وکړو.

داسې خلک هم شته چې انقلابي نړۍ لید لري، په پوره ایمان سره په انقلابي پراتیک کې فعاله وي، خو په اخلاقي چلند او فردي چلند کې:له کورنۍ سره، له ملګري سره، له ښځې / خاوند سره، د ژوند په ورځنیو مسایلو کې غیر منظم او کله بیا ډېر ناوړه چلند کوي.

ژوند د کوچنیو - کوچنیو کړنو ټولګه ده او یو انقلابي انسان ته اړینه ده، چې په خپلو ټولو کړنو کې ادابو، ښکلا او پرهیزګارۍ ته ځای ورکړي.

۴.

د انقلابي انسان د ځانګړتیاوو کوډکس[۹]

کوډکس د معیارونو ټولګي ته وايي. له کوډکس څخه زموږ موخه د انقلابي انسان ځانګړتیاوي او اخلاق دي، دا هغه معیارونه او ځانګړتیاوې دي، چي د انقلابي انسان په چلند او ټولنیز پراتیک کې منعکس کیږي.

د پیل د خبرو په توګه باید ووایو، چي انسان په خپل ژوند کې د یو بهیر[۱۰] په حکم کې دی، له ماشومتوبه تر زړښته پوري یو شان نه پاتې کیږي. هم د فیزیولوژیک اوهم د ټولنیز اړخه بدلون مومي.

په دې بهیر کې تغیرکیدوونکې برخه[۱۱] او نسبي نه بدلیدوونکې برخه[۱۲] راځي. نه تغیر کیدوونکې برخه عصبي هورموني او عضلاتي ځانګړتیاوي یا په یوه ټکي کې (سایکو- سوماتیک) دي او د انسان هغه روزنه ده چي د ژوندانه په لومړي پړاو کې یې ترلاسه کړې. البته تجربو ښودلې ده، چي د انسان د شخصیت نه بدلېدونکې برخه د ټاکلي اندازې سره بدلون کوي، خو د تغیر منونکي برخي په نسبت یې بدلون ډېر سخت دی.

ځیني معاصرې تیوریاني دې پایلي ته رسیدلي دي، چي له ۵-۱۰ او یا د ۷-۱۰ کلنی پوري عمر د انسان په ژوند کې بنسټیزه ونډه لري، ځکه په دې عمر کې د جسمي اړخه د انسان

---

[۹] codex
[۱۰] processus
[۱۱] variable
[۱۲] invariable

ښه روزنه کولای شي، په رواني برخه کې خپل د پام وړ اغېزه پرېباسي او انسان د ژوند د جګړې لپاره چمتو کړي. په خاص ډول د انسان اراده غښتلې کوي.

ژوند یوه جګړه ده او هغه هم پیچلې جګړه، هغه څه چې موږ یې تمه نه لرو، هغه جګړه چې جسمي -عصبي ځواک غواړي.

ژوند، د زغم سره یو ځای، د موخو د لاسته راوړلو د هنر زده کړه ده. ژوند سخت دی. ژوند د کار او هڅو یو بهیر دی. کار؛ د پنځولو او زیار او د بریالیتوب او خنډونو د لیرې کولو لپاره!

بشري تاریخ، ادبي کیسې او د پرګنو داستانونه، ددې بهیر ډېرې سختې برخې، چې [ژوند] نومېږي؛ له ځان سره لري. دا کیسې په بیلابیلو ډولونو سره، د زور، دوکې او شتمنۍ د لوړوالي صحنې، په حقیقت، شرافت او میړانې سره ښیي او تر څنګ یې د انسان هڅې، د میني حماسې، عدالت او واقعیتونه هم بیانوي. په تاریخ کې غمجنې صحنې تر اوسه هم پېښېږي، خو بیا هم د تاریخ لورى د تکامل او پرمختګ پر لور رهي دی.

انقلابي انسان، د خپل چاپېریال زېږنده دی. کولای شو چاپیریال په (تاریخي چاپیریال) او ټولنیزچاپیریال (آدابو، دودونو، قانوني معیارونو او کلتورونو) او پر کورني چاپیریال وویشو. له پخوا څخه دا د انسان ځاني ژوند لیک دی، چې په دې درې ګوني چاپیریال کې یې لیکي او د خپلې هڅې او کار سره، ټولنیز او طبیعي خنډونه لیرې کوي.

د دې پیچلي بهیر په لړ کې، انسان دې ته ګومارل شوی وي، چې یوازې د ژوندانه په پېژندلو سره ځان پیاوړی کړي. زموږ په هیواد کې، تر ډېره ژوند نه پېژندل کیږي، ځکه چې نه ورښودل کیږي او زموږ روزنیز سیستم (چې د کورنیو عواطفو څخه سرچینه لري) ماشوم داسي نازولی، ړوند او کوڼ روزي، چې له ژوند سره یې هر ټکر ورته یو حیرانونکی کشف وي. کله چې همداسې وړاندې ځي؛ نور له ژوند سره پخوانۍ مینه نه لري.

سمه ده، چي د انساني روان او اروا په جوړښت کې نور اغیزناک عوامل هم شته، چي د ښوونځی او کورنۍ په واک کې نه دي، خو بیا هم دا دوه بنسټونه د ماشوم په شخصیت جوړولو کې اړینه ونډه لري.

ومو ویل چي، انسان په چاپیریال کې، د پېژندني او موندني سره، د خپل ځان د پیاوړتیا لپاره گومارل سوی دی. ځکه د انسان د ژوند تگلوری کېدلای شي، کله د ځوړ، کله د لوړوالي او کله د پاشلتیا پر لور روان وي. ځیني ډیر ژر په پخواني انسان بدلېږي او د چاپېریال تر اغیزې لاندي راځي: مزو او چړچو، نشه یي توکو څخه گټي اخیستلو، بشري ضد دندو درلودلو او نورو کړنو ته مخه کوي، په رواني او نورو ناروغیو اخته کیږي او د یو سالم انسان ټولي ځانگړتیاوي له لاسه ورکوي. هغه یوازي یو تش بې روانه او بې عاطفې جسم وي. ژوندی مړي وي.

دا په خپله انسان دی چي باید هڅه وکړي، په خپل ژوند **کې** د شناخت (پېژندني)، چلند، ټولنیزو اخلاقو، ذوقي او د ښکلا پیژندنې په چارو کې سمي او مناسبي ټاکني وکړي، انساني جوهر په خپل ځان کې پیاوړی کړي او معنوي شخصیت تر لاسه کړي.

د یو انقلابي انسان د ځانگړتیاوو او اخلاقو(کراکټر) د یو ترلي کوډکس جوړول، ناسم کار دی. په ځینو ځایونو کې ځانگړتیاوي لازمي او په ځینو ځایونو کې خامخا لازمي نه دي، حتی زیانمنونکي لا دي. ځیني ملگري غواړي، پوه شي د یو انقلابي انسان لپاره کومي ځانگړتیاوي ډیري اړیني دي.

موږ هڅه کوو، د هغو څخه ځیني دلته راوړو:

۱- پر انقلابي لاري باندي ایمان درلودل او داوطلبانه قربانۍ ته چمتووالی.

د انقلابي لارې په سم والي او کره والي باندي ټینگ باور درلودل.

۲- میړانه او زړورتیا.

البته داسې یو څوک چې هیڅکله ونه ویرېږي؛ نشته. (غیر له هغه چا څخه چې رواني ناروغي لري). خو زموږ د یو معاصر لیکوال په اصطلاح کولای شو، وېره (د ځان تابع کړو) یعنې خپل پر ویرې باندې غالب شو، نه باید وېره پر موږ غالبه شي او زموږ انقلابي او انساني حیثیت برباد کړي! له هغه ځایه چې د انقلاب دوښمنان په دې هڅه کې دي، چې د یو انقلابي د ماتولو لپاره د وېرې له عامل څخه ګټه واخلي؛ نو ډېره اړینه ده، چې یو انقلابي په دې هکله خپل ځان درک کړي او ویې پېژني. یو انقلابي انسان باید له لاپو ـ شاپو پرته په دې پوه شي، چې ډارن انسان دی که نه؟ که ډارن وي، د خپلې ویرې پر مهارولو برلاسی دئ، که نه؟ که ډارن وي او د خپلې ویرې په مهارولو باندې هم برلاسی نه وي؛ نو په سختو انقلابي شرایطو کې چې انقلابي انسان په زندان او تعقیبونو باندې محکوم کیږي او له مرګه سره یې سروکار وي؛ نو د انقلابي فعالیتونو په دروازه کې دې ګام نه ږدي او که چیرې د انقلابیانو ملګری وي؛ نو له لرې دې یې سیل کوي. عملي کار او ګام دې نه قبلوي، ځکه بار یې نه شي وړلای. البته خبره دومره آسانه نه ده. ځینې خلګ بیا د ژوند پړاوونو، شرم او حیاء، ملګرتیاوو، نه اټکل کېدونکو پېښو، ژرتیریدوونکي عواطفو او نورو شیانو په ناآګاهانه ډول، د انقلاب د ګرداب په منځ کې راوستلې وي او تر څو چې دوی پوهیږي څه شوي او څه رامنځته شوي دي؛ سخت پکښې راګیر وي. که څوک دا محسوسوي، چې د انقلابي سپیڅلي او له دردونو ډکې مبارزې له عهدې وتلای نه شي؛ نو هغه شریف انسان - د خپل شرافت د ساتنې لپاره، د ناوخته کېدو ترمخه باید خپل د سنګر ملګرو ته ووایي، چې ددې بار د اوچتولو نه دی او په دې کې یې ګټه ده، چې خپل ځان ګوښې ته کړي او که چیرې یې دا هم ونه شوای کړای؛ نو خپله هڅه دې د اسارت په زندان کې پر کار واچوي، تر څو خپله وېره تابع کړي او پرېنږدي، چې ویره یې؛ د خلګو د

افشاء کولو، تورنولو، د رازونو په سپړلو، له خپلې عقیدې څخه تیریدلو، پښیمانۍ او خپل شخصیت کوچني کولو ته اړ باسي.

د دوستانو او ملګرو د باور خپلول خورا اړین کار دی. هغوی پوهیږي، چې مرد او نامرد څوک دي، زړور څوک دي او ډارن څوک. د شاعر په وینا (ډارن خلک په هیڅ نه ارزي) د ایران انقلابي غورځنګ په دې برخه کې ډیرې ترخې تجربې لري.

مګر میړانه هم باید د بې پروایۍ، بې سُرۍ، بې باکۍ او د اداکارۍ (اکټرۍ) سبب ونه ګرځي. میړانه د دقت او منطقي احتیاط نفي کونکې نه ده. میړانه باید د حساب او عاقلانه مراعات سره وي. انقلابي انسان باید له ماجرا جوړوني څخه ډډه وکړي او د چټکي پهلوانۍ میدان رامنځته نه کړي. ریښتیني زړور خلګ صبرکونکي، نرم، بې ریا او ډیر ادبناکه (مودبه) وي. هغوی د خپل کار په اغیزې باندي فکر کوي، نه په هغو لارو، چې دی اتل وښیي.

۳- راز ساتنه د میړاني زیږنده ده.

په دې بحث کې اړینه ده، چې انقلابي غورځنګ په سختو ارتجاعي حالاتو کې عمل وکړي، ځکه په دې حالت کې د انقلابي غورځنګ قانوني کار بدلیږي. د انقلابي غورځنګ ټولي مبارزې د داسې دوښمن سره دي، چې هغه ته د ساه اخیستلو او حرکت اجازه هم نه ورکوي (د شاه، ساواک او د نسکوریدونکي واکمنۍ په څیر). نو هر انقلابي داسي مطالب لري، چې پولیس غواړي د تېرایستني او هري ممکنې لارې څخه باندي خبر شي. راز ساتنه هغه وخت آسانه ده، چې انقلابي انسان لږ رازونه له ځان سره وساتي او اطلاعات یې د خپلې دندې له حدودو څخه وانه وړي.

تیرو ترخو تجربو موږ ته ښودلې ده، هغه څوک چې زیات پوهیږي؛ کله چې تسلیم شي نو غورځنګ ته نه جبرانېدونکي تاوانونه اړوي. که چیري د مبارزې په بهیر کې مالومه شي، چې یو څوک له حده زیات مالومات لري، نو په وخت سره یې له مبارزې لري کړئ او د هغه حیثیت او د مبارزینو ژوند په خپل وخت سره وژغورئ.

منطقي رازدرلودنه، د (حیله) او مخفي کاریو ماسپوا یو ډېر ستر هنر دی. په غورځنګ کې پټې او ښکارې را منځته کیږي، چې موږ باید وکولای شو ددې دواړو منطقي حدود تشخیص کړو او علنیت، چې د غورځنګ د ډموکراتیزم ښودونکی دی؛ باید تر لازم حد پوري مراعات شي.

۴ـ ډډه کول او ځانساتنه

(پرهیزګاري) د یو انقلابي انسان له اړینو ځانګړتیاوو څخه دي. په ژوند کې ډېر شیان دي، چې زړه را ښکونکي او جلبونکي وي، خو دا هر څه د انقلابي انسان لپاره نه دي؛ هغه باید وکولای شي چې په داسي مواردو کې ډډه ورڅخه وکړي. ډډه کونکی او پرهیزګاره انقلابي انسان هغه آس چلونکی دی، چې په ټولو هغو مواردو کې چې لازم وي؛ مخکې له دې چې کومه ستونزه رامنځته شي، خپل آس مهارولای شي.

د ځان ساتني لپاره اراده اړینه ده، یعنې د داخلي وسوسو او غرایزو پر وړاندي د ځان د مهارولو ځواک. دا د رازونو ډک لوی ځواک د انسان په روان کې دی.

اراده په ټولو کې یو شان نه ده. په ځینو کې د زغملو قوه کمزورې وي. دوی د نورو د هڅوني سره زیار ایستونکي کیږي. پرهېزګاري او زغم باید په ځان کې وروزو. د ماشومتوب په دوران کې سپورټ او په ځانګړي ډول د ځواک د زیاتولو ورزشونه په دې چاره کې اغیزناک دي.

دا ډول رواني پرهيز او زهد دی، چې په يو انقلابي انسان کې د مقابلې لپاره وړتيا پيدا کوي او لويوالي ته يې رسوي.

پر ځا چې حيواني غرايز مغلوب وي او نه شي کولای خپل ځان وساتي؛ ټولنيز حيثيت هم نشي ترلاسه کولای او نشي کولای چې پر نورو باندي اغېزه وشيندي. **د يو انقلابي انسان لپاره، د معنوي او واقعي حيثيت او شخصيت ترلاسه کول، اخلاق محوره کړنلاره ده.**

۵- بله ځانګړتيا شعوري انضباط دی.

په انقلابي غورځنګ کې وګړي ته دا وضح کيږي، چې د هغه ماموريت څه دئ؟ کله دا توضيح د رازداری له کبله ډيره لنډه وي او يا هيڅ نه وي. هغه ځا چې د غورځنګ کړنلاره او تګلاره منلې وي؛ په دې ګومارل کيږي، چې د لوړو ارګانونو او مسئولينو لارښووني ترسره کړي، حتی که ورسره موافق هم نه وي. البته هغه حق لري، چې خپل نظر ووايي، خو که چيري وګړی يا ارګان په خپله لارښونه کې مخفي وي؛ بايد د نظر ورکولو پرته ترسره شي. که سمه وي، چې ترسره کونکی وګړی بايد له ځانه انتقاد وکړي. که په عمل کې يې خپل ناسم والی وښودی؛ په هغه وخت کې بايد خپل هغه څه چې ويلي يې ول؛ تکرار کړي. کله دا لارښوونې عادي وي، کله ستونزمني او مرګوني وي. ټول د تاريخ په لويو نندارو کې نه شهيدان کيږي. کله په يو کوچني ماموريت کې له خپلې ټولې ځاني پانګې سره ګډون کوي. دا د انقلابي انسان ټاکل شوې ځانګړنه ده.که چيرې انضباط نه وي؛ هغه يو ساده او معيوب انقلابي دی.

انقلابي انسان بايد په دې وتوانيږي، په هر هغه ځای او وخت کې چې ورته اړتيا وي؛ هم قومندان او هم امر وړونکی واوسي. انقلابي غورځنګ د مومنو او امر وړونکو سرتېرو د يو اغيزناک سازمان او جنګي ټولګه ده. د ملګرتيا د بحث لپاره يو ښه کلب دی. په عين حال کې يو انقلابي انسان دا هم زده کوي، چې نور وګړي څنګه رهبري او مديريت کړي.

۶- ددې سره کیدای شي

دا لړلیک دوه و درې چنده کړو، خو زموږ موخه د بنسټیزو ځانګړنو یادونه ده. خپل بحث د رښتیا لیدني (واقع بینی) په یادولو سره پای ته رسوو. دا د پرېکړي کولو د چلند یو تګلاره ده، نه ځانګړتیا، خو د اخلاقي ځانګړتیا سره هم په تناسب کې دي. نو دا هم بده نه ده، چي په دې کوډکس کې یې راولو. وګړي د چلند له مخې په درې ډوله دي:

۱) بدبین: هر څه تور ویني. دوښمن پیاوړی، ماته حتمي او د سنګر ملګري بې اعتماده ګڼي او رواني ویره او غم خپروي. دا ډیر ناوړه چلند دی.

۲) خوشبین: هر څه ګلزار، دوښمن کمزوری، بریالیتوب خپل د لاس کار، د سنګر ملګري بې عیبه او د زړه د آرامولو او مسایلو د آسانه کولو روحیه خپروي. دا چلند هم ناسم دی.

۳) رښتیا لیدونکی (واقع بین): وضیعت د عیني تحلیل د فکټورونو پر بنسټ مخ ته بړدي او پوهېږي چي زموږ د دوښمن پیاوړي او کمزوري ټکي کوم دي، دوښمن او ځان ته زیات ارزښت نه ورکوي، په دې پوهېږي چي د ماتي او ګټلو چانس څومره دی او په عین حال کې د ځان ساتني او رواني استحکام سره عمل کوي. مقاومت کوي یا د سنګر ملګرو ته په روحیې ورکولو سره، د مقابلې پر لور ځي او د روحیې ثبات، د وظیفوي پوهي درلودلو سره یو ځای توصیه کوي. دا ډېر سم او کره چلند دی.

خبره دلته ده، چي انسان غواړي وپوهېږي، ددې د مبارزې او هڅو په پای کي څه کېږي؟ دا چي په صحنه کي پارامیتري او اغیزناک عوامل ډېر دي؛ پایله اخیستنه آسانه کار نه دی، غیب ویل ناممکنه دي او په واقعیت کې څوک نه پوهېږي چې څه به وشي.

یو انقلابي دا ډول قضاوت کوي:

(کولای شم، چي بریالی شم، یا شاید ماته وخورم. طبیعي ده چي بریالیتوب مو خوشحاله او ماته مو غمجنوي، خو موږ د بریالیتوب یا ناکامۍ لپاره په جګړه کې ګډون نه دی کړی. موږ په دې خاطر ګډون کړی، چي دا خپله انساني دنده ګڼو. په ټول توان سره کوښښ کوو، چي ویې ګټو، که چیري ګټونکي هم نه شو؛ خپله انساني او عالي دنده به مو سرته رسولې وي او ځانونه به مو د انقلاب په غورځنګ او د انقلاب په تاریخ کې د درناوي وړ ګرځولي وي.)

کولای شو د نورو ځانګړتیاوو، د بیلګي په ډول، د صداقت، وفادارۍ، هوډمنتوب، د خبرو او کړني (ژبي او عمل) انطباق، په جګړه کې د زړورتیا، په سختو حالاتو کي د ساړو ماغزو او زغم ساتلو او نورو په باره کې خبرې وکړو.

۵.

ایثار (تیریدنه)

ایثار، یعنې له سر، مال، خپلوانو، آرامتیا او مقام څخه د عدالت، حقیقت او د ټولنې د ګټو لپاره تېرېدل. دا د انساني نوعي د لوړو قربانیو له جملې څخه دي، یعنې کله چې یو انسان، د انساني قبیلې په تکاملي تاریخ کې، حتی د ژوند نه کولو په بیه، عالي انساني ارزښتونه پالي؛ دا د انسانیت د ځلېدو تر ټولو لوړ حد دی، دا یو ځانګړی انسان دی.

ژوند یو ځل انسان ته ورکول شوی. د انسان ژوند پخپله هم لنډ دی. ژوند حتی په سخت ترینه حالاتو کې هم ښکلی دی. د انسان په وجود کې د ژوند لپاره د جذب ځواک شته. نو له خپلې هستۍ څخه، تیریدنه یو ډېره لویه قرباني ده، چې انسان یې د خپلو ارمانونو لپاره ورکوي. دا سخت او د هر چا د وس کار نه دی، ځکه خو د نورو انسانانو پر وړاندې، دده علاقه، مینه او درناوی زیاتوي او د هغو په نظر کې یې لویوي.

په انقلابي جګړو کې باید له هماغه اوله، د ځان څخه تیریدلو ته محاسبه وشي. څوک چې په انقلابي غورځنګونو کې ګډون کوي؛ کله په غر او سمي او کله په ښاري محکمه یا صحرایي محکمې کې، د یو بد انسان او هغه چا چې ټولنیز نظم یې ګډوډ کړی وي؛ په توګه محکوم کېږي او بیا وژل کیږي. دار، ویشتل، سیزل، سر پریکول، په برېښنا سره وژل، د تدریجي ځوروني د لارې وژل...دا د اعدام او وژنې عادي شکلونه دي. ځینو ظالمانو بیا ډېر هیبتناکه مرګونه رامنځته کړي وي. کالیګولا، د روم نیمه لیوني امپراطور ویلي: (کاش ټول روم یوه غاړه کېدلی، تر څو ما د یو تبر په واسطه پرې کړی وای!). نرون مسیحیان په تیلو لړل او شمعې یې ترې جوړ کړې وو.

د ټولني تکاملي بهير تېريدنه ايثار ته اړتيا لري. سمه ده، چي د توليدي وسايلو دوامداره ښه والی او د معرفت او پېژندني د سطحې لوړوالی هم په دې برخه کي ګټور دي، خو دا تګلوری په خپله نشي کولای، د ټولنيز نظام په لنډو زماني واټنونو کي ژور او بنسټيز بدلونونه را منځته کړي. نو، د نااګاهانه بدلون تر څنګ، آګاهانه بدلون راوستل هم اړين دي. آګاهانه بدلون د انقلابيانو په لاس ترسره کيږي او خپل د وجود د تکامل شکل ښکاره کوي.

مارکس ښايسته او ژوره جمله لري: (د تکامل خدای، خپل درمل د شهيدانو د سر په کاسه کې څښي). د ده شهادت او تيريدنه د ظالمانو لپاره لړزونکی او شرمونکی عمل دی. دده شهادت ستر معنوي ځواک رامنځته کوي. د ويرې خنډونه ماتوي او نورو ته درس ورکوي. دا ځانګړی انسان دی. که چيرې يې شکلونه د حيواناتو په نړۍ کې ليدل کيږي؛ غريزوي او لاشعوري دي، خو د انسان په نزد عالي حماسي درجې ته رسيدلی دی.

ماني، د مړيني پر مهال شاپور ته وويل: (زما د وجود د له منځه تلو سره، د نړۍ آبادي ده).

امريکايي کارګر جوهيل[۱۳] دار ته نږدې ويل: (زما د مرګ چوپتيا، د هغه اعلان څخه ډيره ځوږ جوړونکې ده، چي اوس يې دوی چوپوي).

هغه لمبو چي عين القضات، جيوردانو او يان هوس يې ايرې کړل؛ په پای کې يې د فيوډاليزم او اشرافيت مانۍ وسيزله.

د منصور حلاج نوم د يو مقدس الهام په ټکي واوښتی.

هغه مهال د شهيد حسين نوم په ميليونونو انسانان، د يزيديانو پر وړاندي راپورته کړل او لا يې را پورته کوي.

[۱۳] Joe Hill

ایثار او تیریدنه – د انقلابي انسان د ظاهري بدن له منځه وړل ـ د دوښمن لپاره هجوم، تېری او ورانې ده.

خسرو روزبه وکولای شوای، د خپلي قرباني سره، زموږ په ټولنه کې د پاشلتیا او تسلیمۍ پر وړاندي خنډ شي. د ایران په اسلامي انقلاب کې، د امپریالیستي دوښمن پروړاندي، د مسلمانانو قرباني، مبارزه او شهادت پیاوړې او نابودونکې وسله وه او ده.

هو، تکامل د قربانۍ مرتبې ته اړتیا لري. قرباني د تکامل مرتبه ده!

قرباني، حتا د قربانۍ ورکولو نا شعوري شکل هم د وخت په ځنګل کې نه ورکیږي. اغیزه پریږدي او هغه ورځ رارسیږي، چي د علمي واقعیتونو او ټولنیز عدالت په غوښتنه، د هر خلقي شهید او شکنجه شوي نوملړ ترتیب کړل شي. هغوی د بشر په حافظه کې تلپاتي او ددې ابدیت جوړونکي دي.

دوی د انسانیت جوړونکي انسانان دي. هغه انسانان چي د نورو ښه والی، له خپل ښه والي څخه ښه ګڼي. خپل ځان یې د سپېڅلي انساني تکامل لپاره د سون توکي ګرځولي او په دې نغري کې سوزي، ترڅو د تمدن جسم ته تودوخه ورکړي. مارکس وایي:

«که څه هم انسان په خپل جسم کې فاني دی؛ خو په تاریخي عمل کې تلپاته وي.»

د تاریخ حافظه ډېره پراخه ده. د ظلم پروړاندې، ظلم او جګړه نه هیریدونکې ده. شهیدان ژوندي دي، ولاړي وني مړې کیږي، قربانیان د تاریخ د کاروان سره یو ځای، پر دوښمن باندي خپل دایمي لعنتونه وایي. وینې او اوښکې نه وچیږي.

آه! زموږ پر سر د انقلابي انسانانو څه سور سیوری غوړېدلی، پر موږ د هغو انسانانو ګلونه غوړېدلي، چي کوپړۍ یې سورۍ او سترګې یې ړندې شوي، له زړونو یې وینې څڅېدلي، ګونډې یې ماتي شوي او د وژل کیدو ځای ته په پوره مېړاني او بې پروایۍ سره تللي دي.

د طبقاتي تاریخ د پیل څخه چي لس زره کلونه به یې کیږي؛ کیسه دا رنګه ده: د یوه لوري قرباني ته تیار انسان او د بل لوري څخه جلادان. دا دوه ګوني والی د بشر د انتقال دوران دی. هغه بشر چي تر اوسه یې خپل ځان نه دی پېژندلی. هغه بشر چې نیم ملائیکه او نیم څناور حیوان دی. هغه بشر چي د شکلونو او د انسان ډولو ترمنځ ورکه کړۍ ده. رښتینی انسان، راتلونکی انسان دی، چي د تمدن د پښنګرۍ په بټۍ کې پښن شي.

هغه بشر چې تراوسه بشر نه دی؛ هغه بشر چي تراوسه خوراک، څښاک، خوب، دوښمنۍ او شهواني غرایز باندي غالب دي. هغه بشر چي تراوسه ځاني بشر دی؛ نه ټولنیز. تراوسه «زه» دی، نه «موږ». هغه «زه» چي «زموږ» ځبېښي، ترڅو په خپل شدادي جنت کې ژوند وکړي.

هغه تکفیري قرباني او هغه د انسانیت د تعالی قرباني ده او انسانیت، هغه په خپل احسان کې راولي. هر مرګ هم قرباني نه ده.

٦.

انقلابي انسان او کورنۍ

کورنۍ په ځانګړي ډول (مور، پلار، بچیان، مېرمن) د ټول بشري نسل نمایندګان دي. کورنۍ د انسان چارچاپېره، د هغه سره د ویني، وراثت او د ژوند د تېرولو په چارو کې تړاو لري.

د مور، پلار، مېرمني او بچیانو سره مینه، د انسان په طبیعت کې ده. په ځانګړي ډول له بچیانو سره، چي له زیږېدو څخه نیولې، تر ماشومتوب او ځوانۍ پوري مور زیار ورسره باسو. د مور، پلار او مېرمني سره، مهرباني کول تر ټولو سپېڅلي انساني عواطف دي.

له کورنۍ څخه پاتې کیدل او د تل لپاره لریوالی، لوی درد دی.

د زندان د میلو له شا څخه، د مېرمني او غمځپلي بچیانو، زاړه پلار او رنځوري مور، سره لیدل داسي لوی عذاب دی، چي د نورو دردونو او کړاوونو سره یې تشبیه کولای نه شو. د هغو سره تر نامالوم وخت پوري مخه بنه کول؛ څومره یو دروند محرومیت دی!

دا کار وروسته د خپل ځان له قربانۍ څخه، داسې قرباني ده، چي تاریخونو او هنرونو د هغه څخه زیات حکایات (کیسې) جوړي کړي دي.

په همدې پار ځیني انقلابیان د واده کولو څخه ډډه کوي، خو مور هغو ته د یوازیتوب توصیه نه کوو، ځکه هغوی چي د ټولنیز عدالت او د ټولني په لاره کې جګړه کوي؛ نه باید د میرمني سره د میني د خوند او اولادونو سره د خوشالۍ څخه ځان محروم کړي! یا له

خپلي خوږې مور او قدرمن پلار څخه، ښلوالی غوره کړي! انقلابي انسان، د خپلې کورنۍ سره د زړه له کومي تړلی وي. که څه هم دا خبره سمه ده، انقلابي انسان هغه څوک دی، چې مينه يې د مظلومو انسانانو سره ده او هغه مينه د ځان د ايثارولو تر بريده پالي، نو څنګه به شونې وي، چې داسي يو څوک دي، له خپلو خپلوانو سره لېوالتيا او مينه ونه لري؟ انسان، د نورو انسانانو سره مينه له خپلي کورنۍ څخه زده کوي!

يو انقلابي انسان بايد د خپلو ښو کړو - وړو له مخې په کورنۍ کې د درناوي وړ وګرځي. کېدلای شي، د خپلوانو سره فکراً مخالف وي، خو بايد دا اختلاف په مودبانه شکل سره وښيي او که حل نه شي؛ د خپلوۍ د اړيکي د شلېدلو لامل بايد ونه ګرځي. **د ملاحظې او درناوي حد په هر حالت کې اړين دی.**

دا چې ميرمن او خاوند له يو بل سره څه ډول ژوند وکړي؛ په دې اړه يو اړخيزه نُسخه نه شو ورکولای. ځکه دا مسئله د ځانګړو زماني او مکاني شرايطو سره تړلې ده، خو ددې اړيکي اساس د [هوکړي] شتون دی. بنسټ يې دادی، چې ښځه او خاوند د يو بل سره د زړه مينه ولري، يو بل درک کړي او محترم يې وګڼي او له يو بل څخه هيڅ ډول ملاتړ ونه سپموي، يو بل ته وفادار او ژمن وي، خو دا چې يوه ورځ نارينه لوښي پريمينځي او بله ورځ ښځه؛ دا بېله مسئله ده، چې بايد په خپل منځ کې د تفاهم او هوکړي له مخي ترتيب او حل شي.

هغه اصل چې مورِ ور باندي ټينګار کوو؛ د يو بل خدمت، درناوی او ملاتړ کول دي.

مور ټول عمر د خپل اولاد رنځ ګاللی وي. داسې ښځي هم شته، چي له خپلي مور څخه زيات، د خاوند غمشريکي وي او د هغه لپاره ټول عمر قربانوي. زموږ ټولنه اوس هم په دودونو او رواجونو کې بنده ده. د بشريت په ټولو ټولنو کې د کور کار، ګنډل، جارو کول، وينځل، پاکول، پخلی او د اولادونو سمبالول، چي د بشري ژوندانه د سختو او حياتي کارونو څخه دي؛ زياته برخه يا تقريباً ٪۹۰ د ښځو پر سر تپل شوې ده. دا يو غير عادي او

ناسم وضعیت دی، چې باید بدل شي، خو ددې وضعیت د بدلون لپاره د وړاندې لا د زمینې او تمدني مقدماتو برابرول اړین دي؛ نشو کولای، چې یوازې یې د نصیحت او امر په واسطه لغوه کړو. د ایران په لیرې پرتو سیمو کې دا وضعیت له ښار څخه هم ناوړه دی.

بې له شکه، چې نصیحتونه او لارښووني، مېرمني او خاوند ته د یو بل د ملاتړ او د برابرو حقوقو په برخه کې ګټور دي، خو له دې پند او نصیحت څخه ډیره تمه نه شو کولای.

هغه څه چې کولای شو، له یو انقلابي انسان څخه وغواړو؛ د ټولنیز وضعیت د بدلون په لاره کې مبارزه ده، تر څو کورني شرایط هم ورسره بدل شي او هم دا تمه ترې لرو، چې یو انقلابي انسان د کورنۍ تر ټولو زیات ملاتړ کونکی واوسي.

۷.

د يو انقلابي انسان، دوست او دوښمن

موږ په ژوند کې ځاني ملګري او دوښمنان لرو. داسې ملګري لرو چې د دلايلو له مخې، زموږ د طبعي دي او ورسره خوشاله يو. داسي دوښمنان هم لرو، چې د خپلو دلايلو له مخي، مو طبعيت ورسره نه لګيږي او لرې ورڅخه تښتو. دا طبيعي ده.

دا ځاني ملګري يا دوښمنان کېداى شي، زموږ سره په ټولنيزو مسايلو کې همنظره وي - يا نه وي.

زموږ بحث دلته پر هغو ملګرو او دوښمنانو دى، چې زموږ سره د مبارزې په يوه صف کې ولاړ دي. ښايي، له دوى سره په چلند کې موږ د ذهن پالني[١٤] سره مخ شو، يعني په خپل قضاوت کې خپل شخصي احساسات پر کار واچوو. د ملګري له تېروتنو څخه تېر شو، د دوښمن حق ته پام ونه کړو. د ملګري حق زيات کړو، د دوښمن تېروتنه لويه کړو. ملګرى، د همکارۍ لپاره وټاکو او هغه ته د حساس مقام لپاره رايه ورکړو، په داسې حال کې چې ور يې نه وي. دوښمن د همکارۍ لپاره ونه ټاکو او د حساس مقام لپاره ورته رايه ورنه کړو، په داسې حال کې چې ور يې وي او نور...

داسې ذهنيتپاله کړني، د يو ريښتيني انقلابي انسان د ځانګړتياوو څخه ليري دي، ځکه:

۱- د ملګري تېروتني ته بايد هماغسي وګورو، لکه څنګه چې د دوښمن تېروتني ته ګورو.

۲ـ د دوښمن حق ته بايد داسي پاملرنه وشي، لکه څنګه چې د ملګري حق ته پاملرنه کوو.

---

[١٤] Subjectivism

ځيني خلګ په دې ذهنيتپالنه کي ډېر ليري ځي. ملګري له يو بل سره د دوښمن پر وړاندي ډلي جوړوي او د سازماني اصولو خلاف کړني ترسره کوي.

په انقلابي مبارزه کې اصولي اختلاف او مبارزه جايزه ده، خو په دې ځای کې دوست او دوښمن ونډه نه لري، ځکه شايد ډېر اختلافات مو د ملګري سره پيدا شي. مشهوره قول دئ: (د افلاطون سره مينه لرم، خو له حقيقت سره تر هغه هم زياته.) دا خبره ارسطو ته منسوبه ده؛ ژوره او درنه خبره ده.

په مبارزه کې حق يا ناحق، دوست او دوښمن مطرح نه دي، واقعيت مطرح دی.

د انډيوال او ملګري توپير بيا په دې کې دی، چي تاسي د انډيوال پر وړاندي شخصي احساسات لرئ، خو د ملګري پر وړاندي بيا ټولنيز او سازماني احساسات. تاسې اړ ياست، چي د ملګري درناوی وکړئ، خو د انډيوال سره ستاسو ترمنځ د شته اصولو له مخي چلند کوئ. انډيوال او ملګری په سازمان کې دننه پر تاسو باندي حق لري.

د انډيوال او ملګري تر منځ توپير په دې کې دی، چې تاسي د انډيوال سره په شخصي مسايلو او بحثونو کي لېوالتيا لرئ، خو دا ډول ليوالتيا او تياری د ملګري لپاره نه لرئ، ځکه تاسو هغه د ګوندي ـ سياسي – ټولنيزو مبارزو څخه هاخوا نه پيژنئ.

دا توپيرونه په شخصي ژوندانه کې دي، خو په ټولنيز ژوندانه کې توپير نه شته. ټول انقلابي مبارزين ياست او د يو بل سره مو چلند مساوي دی.

د ايران د انقلابي غورځنګ تاريخ راښيي، چي يو مهال پکښې د همدې ملګرتياپالني او دوښمن ځپني، ذهنيتپالني، څو لاريتوب او په ټولنيزو مسايلو کي د شخصي احساساتو ورګډوني ستونزي خورا پکښې ډېري وې، چي له نېکمرغه اوسمهال د مختلفو عواملو له کبله راکم شوي دي.

ټولنيز وروسته پاته والی، د مخفي کار شرايط، زندان، کډوالي او هر بې خوځښته چاپېريال دا خوړونکې ناروغي تشديدوي.

کله چې خوځښت لوی، آزاد او علني وي؛ پياوړی بهير يې، د رکود د دورې څخه رامنځته شوې ناولتيا او ککړتيا له منځه وړي. شعوري کچه لوړه او ساده او تنګ نظره پرېکړې له منځه ځي.

يو بله اړينه مسئله داده، چې انقلابي انسان کولای شي شخصي ملګری ولري، خو بايد له چا سره يې دوښمني نه وي. يو انقلابي انسان، هغو بديو ته چې څوک يې ورسره کوي؛ تېرېږي. هغه اصلاً په دې فکر کې نه وي، چې بدل واخلي او غبرګون وښيي. که څوک وغواړي له هغه سره دوښمني وکړي؛ دا د هغه شخصي کار دی. يو انقلابي انسان، د خصوصي دوښمنۍ اړوند ترڅو چې کولای شي؛ غبرګون نه ښيي. انقلابي انسان خصوصي ملګري لري او هغو ته د مينې په مقابل کې مينه ورکوي. دا ملګرتيا هم ځانګړې ملګرتيا ده. ملګرتيا د ځانښودنې او ورځنيو ګټو د حسابه وتلې وي. که دا حساب پکښې وي؛ بيا هغه ملګرتيا نه، معامله او سوداګري ده.

په تېرو وختونو کې، غورځنګ د داسې کسانو سره، چې يوه لنډه موده به د ځانې ګټو په خاطر سره يو ځای ول؛ ډېر مخ شوی دی. هغوی د تل لپاره ملګري نه ول او په اول ګام کې چې حساب يې نه سره جوړېدئ؛ يو له بله بېلېدل.

په ريښتينې ملګرتيا کې چې د ژوند له نعمتونو څخه بې غرضه وي؛ روحانيت، روحي مينه او بې تمې قرباني شرط ده، که نه هغه به څه ملګرتيا او انډيوالي وي؟

نو بايد د آشنايۍ، انډيوالۍ، ملګرتيا، دوښمنۍ او د مهربانۍ او نه مهربانۍ (سمپاتي او انټي پاتي) ترمنځ توپير وکړو او دا ويي د يو بل سره ګډ نه کړو.

د بېلګي په ډول، ستاسي مهرباني یا نامهرباني، شاید د پردیو پام هم تاسي ته واړوي. دا یو عام رواني احساس دی، چي ستاسي او د مقابل لوري په جسمي او رواني انګېزو پوري اړه لري. دا پېچلي رواني احساس ته باید په پرېکړي او چلند کي ځای ورنه کړو ، ځکه په کُلي ډول ځاني او شخصي عاطفه ده.

۸.

انقلابي انسان؛ په بحثونو او قضاوتونو کې

بحث او مناظره (پولمیک) د انډیوال، ملګري، مخالف یا یوه ټولنیز دوښمن سره، د شخړې د حل اړین شکل دی.

د انقلاب د بهیر او له هغه څخه وروسته تجربو ښودلې ده، چې زموږ په سیاسي او ټولنیزو بحثونو کې خاماني شته؛ ځکه خو بحثونه مو د جنجال، یو ډول سوک وهنې، د الفاظو په واسطه د یو بل د ناک اوټ کولو، زیاتي غږېدنې، طنز، تمسخر، ښکنځلو، سفسطو او نورو سبب ګرځي او کله – کله خو د نږدې انډیوالانو، ملګرو او خپلوانو اړیکي هم د مخالفت او دوښمنۍ تر بریده ترینګلي کوي.

زموږ بحث د فکري - ژبني ورزش په ډول دی او قواعد یې باید د پایلې پر مالومولو باندې ولاړ وي. مثلاً، الف حق دی، یا با حق او یا الف او با دې پایلې ته رسېږي، چې د دوی اختلاف لفظي وو، یا الف او با دا مني چې د بحث لپاره تیار نه دي، یا دې پایلې ته ورسېږي، چې دا بحث په بل وخت کې تازه کړي.

د نورو مفکورو لرونکو خلګو سره، د یو انقلابي انسان چلند باید په پوره ډول سره د ادب او درناوي په چوکاټ کې وي.

انقلابي انسان، باید په بحث کې شخصي عوامل لکه: پېغور ورکول، په جګ او تونډ آواز خبري کول، مسخرې کول او نور هغه شیان، چې د بحث فضاء خرابوي؛ شامل نه کړي. هر

څوک، چي بل ډول افکار ولري؛ موږ يې منو. چرنيفشوسکي به ويل: «زما ماغزه هغه ډول فکر نه شي کولای، لکه د پوليسو د ادارې مشر چي يې غواړي.»

د يو جدي بحث شرايط دادي:

۱- دوه مخالف نظرونه، چي ترمنځ يې منطقي منازعه رامنځته کيږي؛ بايد په ښکاره ډول سره ډلبندي شي، ترڅو له اوله مالومه شي چي بحث پر څه باندې دی او موضوع څه ده؟

۲- وروسته الف وګړی خپل استدلالونه، د خپل نظر په ګټه بيانوي.

۳- بيا با وګړی هغه استدلالونه (په خپله هماغه استدلالونو نه دا چي له ځانه په کې زياتونه او کمونه وکړي) مني يا يې نه مني. خپل اضافه استدلالونه د هغه پر استدلالونو ور زياتوي.

۴- دا بهير تر هغو چي ورته اړتيا وي؛ دوام مومي. دواړه لوري بايد دقيق او زغمونکي وي. د يو بل خبره يادابنتوي او يا يې په ښه ډول په حافظه کې ساتي. د يو بل خبره څه ډول، چي د مقابل لوري نيت دی؛ درک کوي، نه دا چي د ځان په ګټه يې کږه کړي، ترڅو په ښه ډول يې رد کړای شي. پر هر ټکي يې چي هوکړه وکړه؛ د بحث له جرګې يې باسي ترڅو د بحث اوږې لږې سپکې شي.

۵- هر کله چي د بحث دواړو لوريو د بحث پای ته رسول اړينه وګڼل؛ هغه دي په لاندينو احتمالي پايلو پای ته ورسوي:

۱- په ټوله مانا د يو بل سره هوکړي ته رسېدلي يو او د بحث نور دوام اړين نه دی.

۲- د ځينو ټاکلو موضوعاتو موافق او د ځينو ټاکلو موضوعاتو مخالف يو. هغه موضوعات چي ورسره مخالف يو؛ په آينده کې پرې بحث کوو.

۳- يو له بل سره کاملاً مخالف يو، بحث ته دوام نه ورکوو، يا د غوښتني له مخي دوام ورکوو.

۴- پر بحث باندي بيا کتنه، څېړنه او ژور ليدنه بل وخت ګټوره ګڼو.

۵-دواړه لوري د وخت په تيرېدو سره، د يو لړ مسايلو روښانه کولو ته اړتيا لري.

٦- بايد يو لړ اسنادو، فاکټونو او قضاوتونو ته ورشو، ترڅو بحث مو لا دقيق شي.

هرکله چې د بحث کړنلاره علمي - انساني وي، انسانان نږدې کوي. که چيري په سفسطي او دوښمنانه ډول وي؛ د شرونو او رنځونو سرچينه ده او بايد ډډه ترې وشي. دا ډول بحث او جنجالونه زيانمنونکي دي.

اړينه نه ده، چي د بحث پر مهال موږ تل ګټونکي شو. د بحث کولو موخه، د حقيقت کشفول دي؛ نه د بحث ګټل. دواړه لوري حق نه لري، چي د کوم لوري د خبرو کولو د کمزورۍ څخه ناوړه ګټه واخلي.

خو د انقلابي انسان لپاره يو بله ستونزمنه مسئله، د وګړو او پېښو په اړه پرېکړه کول دي. دا ډير سخت کار دی او له بده مرغه زموږ په هيواد کې بې مسئوليته قضاوت دود دی. انسان حيران شي، چي ځيني خلګ څه ډول هره بې بنسټه آوازه مني او په اړه يې پرېکړه کوي.

د سمي پرېکړي کولو لپاره دوه شيان اړين دي:

١- د هغه شخص يا پېښي پېژندنه، چي په اړه يې پرېکړه کوي.

٢-د پرېکړي کولو لپاره د فکري محور درلودل.

که چيرې تاسو د هغه شخص يا پېښي په اړه، چې قضاوت ورباندې کوی؛ نه پېژنئ – نه ياست خبر؛ او له فاکټونو او هغه پوري تړلو اسنادو او اطلاعاتو بې خبره ياست، نو تاسي د قضاوت حق له لاسه ورکوئ.

حتا که تاسو هغه وپیژنئ هم او فکري محور ونه لرئ؛ هغو اطلاعاتو ته د څه له مخې ارزښت ورکوئ؟ ستاسو د پرېکړې کولو پیمانه او تله څه ده؟

د فکري محور څخه محروم خلګ په عامیانه اصطلاح (اخوا - دېخوا) فکر کوي. کله یو ډول او کله بل ډول، یا بیا هم د عامو خلګو په اصطلاح (د باد ډله). هر لوری چې باد پېښې وړي؛ پر هماغه لور دی هم ورسره کږېږي.

انقلابي نړۍ لید، انقلابي انسان ته د پرېکړې کولو لپاره پیاوړی او منطقي محور (نه داسې محور چې جامد او انعطاف نه منونکی وي) ورکوي. ده ته یې ور پېژني، چې بد، منفي، محافظه کاره او مرتجع څوک دی او سازشکاره، منځګړی (سانټریسټ) او د سیاسي څیرې نه لرونکی څوک دی او مثبت، انقلابي او د مبارزې د لار سرتېری څوک دی.

پر دې اساس، د لاندي ځانګړتیاوو د حسابه باید خپل دریځ ونیسو:

۱- ارتجاعي- فاشست (ښې اړخی)

۲- عادي مرتجع- هغه څوک چې غواړي د ځبیښاکګرو امتیازات وساتي.

۳- محافظه کار، هغه څوک چې، د لږ سطحي نرمښت سره د موجوده وضعیت ساتونکی وي.

۴- منځلاری لیبرال (بورژوا یا آزادي غوښتونکی فیوډال) چې هم ځبېښاک غواړي او هم تر یو حده آزادي. (د ځان په ګټه)

۵- انقلابي ډموکراټ (د امپریالیزم ضد خلقي عناصر) چې د امپریالیزم ضد او خلقي فکر لري.

۶- خواریکښ پرولتاریایي انقلابي، چې د ځیبښاک څخه د خلاصي ټولني غوښتونکی دی.

۷- افراطي کیڼ اړخی، آنارشیستې او تروریست، چې په ظاهره چپي دی، خو عملاً بیا د ښې اړخو چوپړ کوي.

البته دا پرېکړه هغه مهال کولای شو، چې یوازي د یو وګړي سیاسي - ټولنیزې څیرې په اړه خبري کوو، خو که له دوو لوریو ورته وګورو:

۱- د یو انسان په توګه.

۲- د یو ټولنیز- سیاسي وګړي په توګه.

داسې کسان لږ نه دي، چې د ټولنیز دریځ له مخي موږ ته د منلو وړ نه دي، خو بیا هم نیک انسانان وي. مودب، ریښتیني، ښه خبرې کونکي، فداکار او نور...

داسې کسان هم کم نه دي چې د ټولنیز دریځ له مخي موږ ته د منلو وړ دي، خو بیا هم بد انسانان وي: بې ادبه، توندخویه، ککړ، ځان غوښتونکي او نور...

خو ډېر مهال، دا استثناوي دي او موږ که ټولنیزه دریځ نیونه او انساني مشخصات، ښه سره وګورو؛ د هغوی ترمنځ یو انطباق شته، ډیر کله داسي پېښېږي، چې موږ وایو: د یو انسان په توګه ښه او مینه ناک سړی دی/ ښځه ده، خو د ټولنیز نظره منفي دی. غالباً دا دوه منفي اړخونه تر ډیره نه پاتې کیږي او یو بل په مهمو موکو کې تر اغیزې لاندي راولي.

۹.

انقلابي انسان ،ځان روزنه او ځان تنقیدونه

یو انقلابي انسان باید د زده کړي او د شناخت د سطحې په لوړولو او هم د ځان پر دایمي سمون باندي کار وکړي. یعنې هم زده کونکی او هم د ځان روزونکی وي.

نن ورځ طبیعي او ټولنیزو علومو، میتودونو، کړنو، فنونو (تکنیکونو) او هنرونو خورا زیاته پراختیا موندلې ده.

انسان پېژندنه، د سرچینې پرته ګټه نه لري. څوک چې په لیک او لوست نه پوهیږي؛ که غواړي د خپلو دوو سترګو سره دوې سترګي نورې هم ونښلوي؛ بیا هم لیک او لوست نه شي کولای.

هغه څوک چي د علومو، عملي تمرینونو او هنري شکلونو څخه بې خبره وي؛ څرنګه کولای شي په ویناوو او لیکنو پوه شي؟ فکر وکړي او خپل فکر نورو ته بیان کړي؟ او د ځان او نورو څخه ساتنه وکړي؟

ښونکو ته هر مهال لاسرسی نه وي، نو یو منظم او منضبط انسان باید دې ته پام وکړي، چي څرنګه د لوستلو، اورېدلو، پوښتلو او فکر کولو له لاري خپلي پېچلتیاوي وسپړي، ستونزي حل کړي او خپل د پېژندني کچه لوړه کړي.

کله چې انقلابي انسان، یا د ټولني خیرغوښتونکی، داسي خیرغوښتونکی وي، چي ټولنه ونه پیژني؛ له قوانینو یې نا خبره وي، د خپل وطن له تاریخ، جغرافیې او ادبیاتو څخه پوهاوی ونه لري؛ نو د ټولني د خیر او ګټي لپاره به دده تګلاره څه وي؟ **موږ باید لږ تر لږه**

دا پوهه خامخا پيدا کړو. دا پوهه او پېژندنه (د ټولني پېژندنه) د ژوند په جګړه کې وسله ده او هر څومره چې د شناخت او پېژندني کچه مو لوړيږي؛ هماغومره ښه ده.

البته خواريکښ خلګ، چې ددې انقلابونو اصلي سرتېري دي؛ د مادي او زماني اړخه، ډيره ستونزمنه ده، چې زده کړې ته ځان جوړ کړي. نن ورځ، راډيو، ټلويزيون او نورو غږيزو او انځوريزو رسنيو د انفرادي زده کړې چارې ډيري آسانه کړې دي. تر څو پوري چې محروم خلګ ونه پوهېږي، چې نړۍ او هيواد په څه حالت کې دي او په دې ونه پوهيږي، چې د دوی انساني او وطني دنده څه ده؟ بې رحمه ځبېښاکګران به د خلګو له جهالت څخه همداسي ګټه اخلي.

جهالت د ظلم بنسټ دی. که جهالت نه وي؛ ظلم دوام نه شي پيدا کولای.

د خوشالۍ ورځ به هغه وي، چې د نړۍ اکثريت خلګ په خپلو څلورو اوليه حقوقو باندې پوه شي:

۱- د يوه انسان استثمار (ځبېښاک) د بل انسان له خوا، د ګټي راټولول او د ګټي بدلول په پانګي او د پانګي بدلول په ځواک او د ځواک څخه د خواريکښو د مهار لپاره ګټه اخيستنه هم په خپل هيواد او هم په نورو هيوادونو کې، يو جنايت دی او بايد پای ته ورسيږي.

۲- ځبېښاک، د خانۍ-عشيرتۍ (پاترياركال)، ملکي- رعيتي (فيوډاليزم) او پانګوالي - کارګري (کاپيټاليزم) په ګټه ښکاره کيږي. نن ورځ په نړۍ کې تر ډېره پانګوالي حاکمه ده. پانګوال په پيل کې يو له بل سره په سيالۍ کي لوېدلي ول او په خپله محدوده ګټه راضي وه، خو وروسته په خپلو کې سره جوړ شول او له يو ملت يا څو ملتونو څخه يې انحصاري موسسات جوړ کړل، ترڅو زياته انحصاري ګټه لاسته راوړي، خپل توکي په ګرانه وپلوري او د نورو توکي بيا په ارزانه بيه واخلي او د آسيا، افريقا، لاتيني امريکا او مرکزي امريکا

کاني او کرنيز مواد؛ د امريکا، کاناډا، لويديځي اروپا، جاپان او سويلي افريقا پانګوال په ساده ډول په واک کې اخلي. يوازي په ۱۹۸۱م کال کې د دريمې نړۍ له هيوادونو څخه د امريکا ګټه تر ۸۰ ميلونه ډالرو زياته او د دوی د لومړنۍ پانګه اچوني درې برابره و.

۳- د ځبېښاک نظام د خلګو د توري ورځي لامل دی. دا درواغ دي، چي د اکثريت خلګو برخه خدايي ده. يعنې د خواريکښو انسانانو په قسمت کي بې وزلي، جهالت ناروغي او وېره راغلې ده او د يو کوچني اقليت برخليک يې ممتاز ټاکلی دی، چي د آسانتياوو او ښه ژوندانه خاوندان او د ځواک او پانګي غله دي. دا ډول قضاوت روحانيونو (وعاظ السلاطين) د خلګو په منځ کې رواج کړی وو، ترڅو خلګ د خان، ملک او پانګوال په اسارت کې وساتي او په خپله له دې غلو څخه مُزد واخلي.

۴- ، د ځبېښاکګرانو پر وړاندي، چي په راس کې يې د امريکې ميلیارډران دي؛ د خپلواکۍ او ټولنيز عدالت لپاره د خواريکښو او بې وزله انسانانو متشکله مبارزه د مبارزې په لاسي او فکري شکلونو سره بريالی کېدلای شي. دا مبارزه شعور او قربانۍ ته اړتيا لري. دا مبارزه به له ځان سره سوله، خپلواکي، سوکالي او د خواريکښو آزادي منځته راوړي او په نهايت کي به بشريت له تورو ورځو خلاص کړي.

د ځان له نقد څخه زموږ موخه، د ځان خوښونکو، ځانغوښتونکو او نارسيستانو پر خلاف، ځان ته په انتقادي نظر کتل دي.

د ځان ساتني واکمنه غريزه موږ هغه لور ته راکاږي، چي له خپل هر څه څخه ساتنه وکړو، حتا له خپلو تېروتنو څخه.

بايد ددې داخلي شيطان سره مبارزه وکړو. د ځان سره جګړه، د هغي جګړې يوه برخه ده، چي انقلابي انسان يې کوي. ټول ژوند جګړه او هڅه ده، حتا له خپل ځان سره.

زموږ د هیواد د دودیزي روزني یوه نیمګړتیا داده، چي ماشوم ډېر نازوي او په اصطلاح بې خوځښته او د بل مرستې ته اړ رالويېږي. قهر او تاوتريخوالی هم ماشوم عقده يي او بې مينې کوي. ددې دوو ترمنځ یوه بله لار: د ماشوم د برخليک لپاره، د مسئوليت منلو د احساس سره یو ځای، آګاهانه او د علمي اساس لرونکې روزنه ده، خو موږ تراوسه د روزني په دې لور کې نه وو او نه یو. نو موږ باید خپلي نیمګړتیاوي پیدا او په قصدي ډول يې د پوره کولو لپاره هڅه وکړو. د رومن رولان په وينا:

اگر بر خويش خواهي گشت پيروز

به ضد خود نبردی کن شب و روز

پس آنگه میرسد آخر فرا چنگ

مرآن که صلحی باشد زاده جنگ

۱۰.

انقلابي انسان؛ په عادي ژوندانه کې

یو انقلابي انسان په کار، کسب، سمه او غر، مسافرت، پوهنیز چاپیریال (د ښونکي یا زده کونکي په توګه)، د همکارانو په ناستي، د خپلو ګاونډیانو په ناستي، د کورنۍ د غړو په ناستي، مېلمستیا او نورو ځایونو کې ګډون کوي. په دې ټولو ساحو کې د هغه موخه په خپلي وړتیا او ریښتینولۍ سره د نورو د اعتماد ترلاسه کول دي، ځکه هغه یوازي په همدې ډول کولای شي چې پر نورو اغیزه پرېباسي.

د غوړمالۍ د کړو - وړو، لاپو شاپو، بې بنسټه ژمنو، مکر او فریب او د ځان لوړ ښودلو په واسطه د وقار او حیثیت ترلاسه کول نا ممکنه دي.

د معنوي احترام او اعتماد وړ حیثیت هغه مهال ترلاسه کېږي چې خلګ په دې پوه شي:

الف: تاسي یو شریف، ریښتیني، صریح، مهربان او ادبي انسان یاست.

ب: ستاسي کړني او او خبرې له یو بل سره لګېږي. د مسولیت احساس لرئ.

ج: تاسو په خپله ټاکلې دنده کې لایق یاست او کوم کار چي درته وسپارل شي؛ ترسره کوئ یې او د هغه کړني په ترسره کولو کې، ځاني محاسبه نه کوئ.

البته ځیني وګړي دي، چې د شوق یا د کار د سم ترسره کولو او یا د خاکسارۍ او بې کبرۍ له مخې شخصي جاذبه لري او د خلګو مینه خپلوي. دوی تل بد نه وي، خو خبره د ژور اعتماد د خپلولو ده، چي دا کار آسانه نه دی.

هغه انقلابي انسان، چي په خپل چاپیریال کې د کرکي وړ گرځېدلی وي؛ په هیڅ هم نه ارزي!

البته داسي هم ممکنه ده، چي چاپیریال د وړ شخص پر ځای ناوړه شخص وټاکي. له بده مرغه، داسي چاره کله نا کله رامنځته کېږي؛ خو نشي کولای چي دوام پیدا کړي. یو انقلابي انسان باید په داسې حالت کې د زغم څخه گټه واخلي.

خپل چلند ارزیابي کړي، خپله تېروتنه ومني او تر کومه ځایه چي کولای شي، د چاپیریال سره په سم قضاوت کې مرسته وکړي. ځان ونه ځوروي او په غوصه نه شي، ځکه چي غوصه او ځان ځورونه بد سلاکاران دي.

په هر صورت، خلگ بیا هم لږه تېروتنه کوي، ځکه هغوی په دې توانیدلي، چي وگوري تاسو څه ډول چي یاست؛ په هماغه ډول درته وگوري، نه هغه ډول چې تاسو یې غواړئ. ټولنه د وخت په بهیر کي شاید سخت دریځه وي، مگر عادله ده.

په داسې موارداو کې شاید په داسي پرتلني لاس پورې کړی او له ځان سره ووایاست: پلانی او پلانی دا ډول وو، ولې څه یې په باره کې ونه ویل شول، خو زما په هکله ویل کیږي. دا ډول پرتلنه پرځای نه ده.

چاپیریال کولای شي، ځیني ځایونه ویني او ځیني ونه ویني. نشو کولای چي له چاپیریال څخه د سوپر کمپیوټر تمه ولرو. نه شو کولای، چي چاپیریال پیاوړی پرېکړه کوونکی او نه تېروتونکی وبولو، خو که چیرته چاپیریال تاسو - ستاسو په وجه د ځانه لیري او نقد مو کړي؛ نو پر سد راشئ، د ځان د ساتني پرځای، د ځان علاج وکړئ. تجربو ښودلې ده، چي د عمومي ټولني پرېکړي بې ځایه نه وي.

بېځایه د ځان دفاع بد عادت دی، خو د ځان سنجول، عادلانه کړنه ده. د نورو د انتقاد پر وړاندې غوصه کېدل ښه کار نه دی، خو د نورو د انتقاد په زغم سره اورېدل، د سمو ټکو منل او په سړه سینه ناسمو عناصرو ته ځواب ویل، یو ښه او روا عمل دی.

موږ داسي انقلابي انسان ته په خپل چاپیریال کې اړتیا لرو، چي په حساسو شرایطو کې ټول د هغه خبرو ته غوږ ونیسي او د هغه عکس العمل ته په پام سره وګوري او حتا له هغه څخه پیروي وکړي. موږ باحیثیته انقلابیانو ته اړتیا لرو، چي د حیثیت او شخصیت لاسته راوړل آسانه کار نه دی: لویو کارونو، صبر او زغم ته اړتیا لري.

مرد مصاف در همه جا یافته می شود

در هیچ عرصه ،مرد تحمل ندیده ام

۱۱.

څو فلسفي کيسې

په دې رساله کې څو فلسفي کيسې، د ډايناميکې بشرپيژندنې[۱۵] د موضوع سره ور زياتوو، تر څو، لوستونکي د رسالې په سر کې د راغلي بحث په اړه، لا زيات پوه شي.

دا بحثونه عبارت دي له:

۱) د انساني نوعي د بدلون پړاوونه، چي په هغه کې (زما) له (زموږ) څخه جلا شو (قبيله+ټبر+قام=جمع) د جمع دربدل د پانګوالۍ تر ژير آس پوري د (زما) پروړاندې او بيا د (زما) او (زموږ) عالي ترکيب، چي په راتلونکي بشري ټولني (سوسياليزم) کې تر بحث لاندې دی.

۲) دوهم بحث عبارت دئ، د تکامل د څرخ او محرک په توګه، د انسان د پنځونکي، مترقي او له زياره ډکو کړنو څخه چي طبيعي خبره ده، يو زيارکښ انقلابي انسان به له دې ډول انسانانو څخه وي.

۳) دريم بحث عبارت دی، د انسان له روزني څخه (سليم عقل په سالم بدن کې دئ) دا بحث، د انساني روان کليدي دوران د انسان په ژوند کې مطرح کوي.

۴) څلورم بحث د نېکمرغۍ پېژندني دی. د انسان تر نامه لاندي ښه ژوند کول.

---

۱۵ Anthropologie dynamque

۵) پنځم بحث عبارت دئ، د طبيعت او تاريخ په جبر کي، د ټيټ او مجبور انسان څخه، د پياوړي آزاد انسان پوري رسېدلو څخه - او ددې پرمختګ او اوښتون نور اړخونه تر بحث لاندې نيسې.

٦) ددې مباحثو اړيکه له تيرو اصلي څپرکو سره علمي - فلسفي ده، نو په همدې خاطر ليکوال ښه ګڼلې ده، چي دا بحثونه له تېرو څپرکو سره يو ځای او د رسالې غناء لاپسې زياته کړي.

د پورته بحثونو عنوانونه مورږ په لاندې ډول راوړو:

الف: د انساني نوعې د بدلون پړاوونه

ب: د تکامل اصلي محرک؛ د انسان پنځونکی او مترقي عمل

ج: روزنه (سليم عقل په سالم بدن کې دی)

د: ښه تره او له نيکمرغيو ډک انساني ژوند

ه: د اوښتون لوی دوران

الف- د انساني نوعي د اوښتون پړاوونه[١٦]

انسان يو ټولنيز ژوی دی، يعنې ژوند يې د خپلو همنوعو پرته نا ممکنه دی.

د بيولوژيک اړخه انسان، يوازې په ټولنه کې په انسان بدلېږي. يعنې، پر پښو درېږي، پر لار ځي، خبري زده کوي، فکر کوي، د تېرو نسلونو کلتوري ميراث اخلي او له ټولو اړينه دا چي نوښت ته مخه کوي. وسايل او اوزار جوړوي، د ژوند وسايل

[١٦] - په دې کې شک نه شته چې استدلالات يې د نورې نړۍ څېرونکو په لاس ورکړي.ولې د بحث اساسي جوهر او پايله اخستنه په خپله مولف پورې اړه لري.دا علمي مبحث په خپله د مولف د موندنو نتيجه ده او په مختلفو ډولونو يې په ليکنو کې راغلي.

رامنځته کوي او د نورو ځناورو په څېر، د ژوند کولو وسایل مستقیماً له طبیعت څخه ترلاسه کوي.

انسان له ټولنې پرته، پریماتر (هغه ځناور چې میلون کاله مخکې یې ژوند درلود) او هومویید دی او د انسان[۱۷] لوړې درجې ته نه رسېږي.

ټول ژوندي ژوي ډله ائیز دي، خو ټولنیز موجودات نه دي. پاڼي، باکتریاوي، د شاتو مچۍ، میږتون، پنګویان، موش خرماوې او دې ته ورته نور ژوي په ډله ائیز شکل ژوند کوي، خو نور ځناور انفرادي یا د جوړو په ډول اوسېږي او په یوازي ځان ښکار کوي.

هغوی په لنډ او موقتي وخت کي خپله جنسي غریزه، د خپل همنوع مقابل لوري سره رامنځته کوي، یا په یو تصادف کې رامنځته کیږي او له مینځه ځي. هغوی نور خپلوان او همنوعان نه لري.

کوم موجودات چي د میږتون او د شاتو مچیو په څېر ډله ائیز ژوند کوي؛ د خپل همنوع سره یې اړیکه تر غریزې او ځاله ګۍ پوري تړلي وي. لومړی خو ددوی اړیکه مستقیمه (وګړی ـــ ټولنه) او کله د خپلو همنوعو سره یې اړیکه د طبیعي کار د وېش پر بنسټ وي. د اړیکو بل ډول (کورنۍ، د یوه فکر پالل، همکاري، دوستي او نور...) نه لري. دوهم ټکی دا چي، ددوی اړیکه د دوی په واسطه نه درک کیږي. ددوی اړیکه یوازي د شتون او شته والي پر اساس ده، لکه د پاڼي او وني اړیکه.

مګر انسان چې هم ډله ائیز ژوی دی او پرته له ټولنې څخه ژوند نه شي کولای، د خپلې نوعي په تکامل کې له دریو پړاوونو تیریږي:

۱۷homo

اول پړاو (چې اوس مهال يې تېر کړی دی) د قوم او طايفې سره، د ځالي تړاو دی. البته ددې تړاو، مثلاً د ميړتون او د شاتو د مچيو سره په دې کې دی، چي په مراتبو پيچلې ده، ځکه چي کورنۍ او طايفه د کار د آګاهانه وېش مينځګړي پوړی دي. د وګړي رابطه له کُل سره؛ داسي فکر کيږي چي دا دوران به لسګونه زره کاله په دوام سره له منځه ځي، خو په دې دوران کې د فرديت (زما) خبيث، خو نابغه شيطان، د ټولني پر وړاندي لا نه دی ولاړ شوی.

دوهم پړاو، چي تراوسه پوري يې لسګونه زره کاله تيريږي. دا ډېره پيچلې دوره ده، ځکه چي په هغه کي د وګړي جلا کېدل او له جمع څخه د فرديت پيدايښت، د (زما) رامنځته کېدل او د ځانګړي شخصيت را منځته کېدل پېښ شول. ددې بهير را منځته کېدلو، د خصوصي مالکيت او د اضافه ارزښت د ښکاره کېدلو سره مرسته وکړل.

خصوصي مالکيت د غلامانو د کار په غصب (نه د شخصي مالکيت چي د خپل ځان څخه د ګټي اخيستني پر بنسټ دی) او قوماندې، چي په تپل شوي ګټي اخيستني او خودغرضۍ ولاړ دی (نه د داسي قوماندې، چي د ټولني په ګټه اداره وکړي) ددې (زما) رامنځته کيدو سره چې د ټولني ضد وو؛ کومک وکړ.

د (زما) رامنځته کيدل چي (د ټولني سره د وګړي د ټکر پيل وو) اقتصادي پايلې يې (خصوصي مالکيت) او ټولنيزې - سياسي پايلې يې (طبقات او د دولت امتياز لرونکي طبقات) ول او پرته له شکه يې داسي بدۍ را منځته کړې، چي د ټولني اکثريت يې د بې وزلۍ، غلامۍ، جهالت او بې اتفاقۍ سره مخ کړل، خو زياتي ښېګڼي يې هم له ځان سره درلودې.

په ټولنه کي د آزادۍ د مفهوم او خپلواک وګړنيز شخصيت او د ټولني د دوه قطبي کېدلو سره، د هغه اروا پوهنيز پيدايښت، هر يو يې ځانته خپل ځانګړی کردار لري.

ځرنګه چي انسان د اول پړاو پر مهال، د روحیاتو په چوکاټ کې ځناور پاتې وو؛ په دوهم پړاو کې په نیمه ځناور بدلیږي. عقل د غریزې ترڅنګ وده کوي. ټولپالنه، د وګړپالني سره یو ځای، یعنې د ټولني سره مینه، د ځان سره د میني ترڅنګ وده کوي.

تراوسه موږ د دریم پړاو په سپېده چاودو کي یو، چیري چي د تولید ځاني وسایل، په ټوله ائیزو وسایلو اوړي او د انساني فردیت د ودي د شرایطو (حکمت، اخلاق، د عمل تګلاره او نورو) سره، چي د وګړنیز - ټولنیز انسان (یا ټولنیز وګړي) د را منځته کېدو امکان برابروي؛ پر خوا ځي.

دا وګړی، په عین حال کې د ټولني سره کلک تړاو لري. هغه یو خپلواک شخصیت او آزاد انسان دئ. د هغه ټول شخصیت د هغه په عمل او فکر کې ښکاره کیږي. هغه نه په تپل شوي او اجباري ډول، بلکې په داوطلبانه ډول د خپل درک او پوهي سره یو ځای، د ټولني په خدمت کې دی، هماغسي چي ټولنه د هغه په خدمت کې ده. په دې پړاو او دې ټولني (سوسیالیستي ټولني) کي د وګړي او ټولني ترمنځ دوښمنانه ټکر (چي د مرئیتوب، ځمکوالی او پانګوالی د خصوصي مالکیت څخه رامنځته شوي ول) حل کیږي.

تاریخ چي یو وخت خپلسری طبیعي بهیر وو او وروسته یو ټولنیز آګاهانه بهیر شو؛خو بیا هم د دردونکو تناقضاتو او انساني ضد کړنو څخه ډک وو (اوس هم دی) او وروسته، د انساني تعاون رامنځته کونکی او د ټول انسانیت په یوځای کونکي بدلېدونکی دی. (زما) (یوازي زما ؛زما؛؛ رامنځته شوی) نه یوازي له منځه نه ځي، بلکې د (زموږ) په جوړ شوي ګلدان کې لا ډېر تازه کیږي. د (زما) او (زموږ) دوښمني چي باید پر یو بل برلاسي شي؛ له منځه ځي. زما او زموږ د یو بل تکمیلونکي کیږي او د (زما) پردیتوب (ایلینېشن) [۱۸] پای ته رسیږي.

---

[۱۸] alienation

موږ اوس د نیمه ځناورو په دوران کې یو، د (زما) او (زموږ) د دوښمنانه ټکر په اوږده او رنځونکي دوران کې ژوند کوو. څرنګه چې د (زما) تګلاره او د هغه اداره په ټولنه کې ده؛ د ټولني دا تکامل د (زموږ) څخه د دوه قطبي زما او زموږ پر لور او وروسته په انساني ټولنه کي د زما - زموږ ګډ منځ ته راتګ، د وینو لړلو ټکرونو او رواني رنځونو سره یو ځای دی. په ځانګړي ډول، د نړۍ د تمدني زمینې د نه شتون او د نړۍ د تمدن نامتناسبي ودي، د ګوتو په شمار ستونزو، زموږ کار پېچلی کړی دی[۱۹].

په دې تحلیل کې انټروپولوژي (بشر پیژندنه) د سوسیولوژۍ (ټولنپوهني) سره یو ځای کېږي، یعنې متحرکه انټروپولوژي د ترلي[۲۰] او بې تحرکه انسان ځای چي د ثابتو غرایزو سره غوټه دی؛ نیسي او انسان د خپل ژوندانه د ټولنیز تکامل په اوږدو کې راښیي.

دا تحلیل په موږ کې دا خوش بیني رامنځته کوي، چي کولای شو نیمه وحشي انسان، په پوره انسان بدل کړو او د فردي مالکیت او مطلق فردي - طبقاتي (زما) په ټولنیز مالکیت او حاکمیت چي په هغه کي (زما) کاملاً آزاد وي او هغه د (زموږ) سره همغږی کوي؛ واړوو.

د دریم پړاو پیدایښت، چي د پورته د دوه نوعو سنتیز دی؛ عبارت دی له:

۱) سیاسي - ټولنیز اوښتون

۲) اقتصادي - تخنیکي اوښتون

۳) فرهنګي - رواني اوښتون

[۱۹] ددې دوران څلور ټوکه تاریخ (د پخوانی نړۍ-یونان-روم او منځنی پیړیو) چي د شوروي مورخینو تر نظر لاندي لیکل شوی؛ د تمدن په اړه زموږ مالومات زیاتوي.

[۲۰] complece

په لومړني اوښتون کې باید طبقاتي جوړښت واړول شي. په دوهم اوښتون کې باید د کار د وېش د نړیوال مقیاس سره نوی نقشوي او جمعي اقتصاد، ټولنیز مالکیت او تولیدي وسایل، د تعاوني اړیکو پر اساس رامنځته شي او په دریم پړاو کې کلتور، چي سرترپایه د (زما) او (زموږ) جدل دی؛ بدل شي او د ذوق، منطق او کاري تګلاري روحیات په ځانګړي ډول رامنځته شي او په پای کې نوي انساني ارواپوهنه را منځته شي.

موږ د دوهم عصر په جریان او د اوښتون په پړاو کې ژوند کوو. دا پړاو د ډېرو لوړو - ژورو ډک پړاو دی. که وغواړو یا ونه غواړو؛ دا دوران له ټکرونو ډک دی. سمه ده، چي د مترقي ځواکونو په پیاوړي کېدو سره دا خواری کمېږي، خو دا کار لا تراوسه څو نوري لسیزي په بر کې نیسي (افسوس چي زموږ همزولي په همدې ورځو کې هدیرې ته ورنږدې کیږي!)

که ونه غواړو او په همدې ځای کې یې ودروو او د علمي فرضیې په اتکاء سره، د راتلونکو انساني تکاملي پړاوونو د وړاندوینو په لټه کې شو؛ هغه وخت بل مطلب مطرح کیږي.

موږ د تکامل د تاریخ په داسي دوران کي یو، چي (انساني پیدایښت) یا (انټروپوژنز)[٢١] نومیږي، یعنې د پریمات بدلېدل په انسان ډوله (هوموییډونو) او بیا د هغه بدلېدل، د انسانانو په بیلابېلو ډولونو لکه: ماهر انسان (هوموهابي لیس[٢٢])ناندرتال انسان (ناندرتال[٢٣]) او عاقل انسان (هوموساپینس[٢٤]) باندي، چي موږ په خپله یو؛ بدلیږي.

د هوموساپینس له پیدایښت څخه وروسته، د انساني تکوین (پیدایښت) دوران پای ته رسیږي او د ټولنیز تکوین دوران (سوسیوژنز)[٢٥] رارسیږي، یعنې د انساني تمدن د تکامل او

---

[٢١] anthropogenese
[٢٢] Homo habilis
[٢٣] Homo nendertalensis
[٢٤] Homo sapiense
[٢٥] sosiogeese

د هغه د دورو پړاو پیلیږي. هغه څه چي موږ په تېرو موضوعاتو کې وویل، هغه دا دواړه دورانونه (انساني تکوین) او (ټولنیز تکوین) په بر کې نیسي. مګر په پیاوړي وړاندویني سره؛ د ټولنیز تکوین باور به په ټولنیز - انساني تکوین بدلیږي، یعنې هغه دوران چي انسان به د عملي جنیټک د علم په ملتیا (عملي یوجنیټک[٢٦]) او سیبرنتیک [٢٧]او د نورو علمي بهیرونو په واسطه وتوانیږي، په خپل بدني - رواني (سیکوسوماتیک[٢٨]) کې لاسوهنه وکړي.

زموږ په رواني او جسمي جوړښت کې زموږ لاسوهنه ساده کار نه دی. بشر حق نه لري، چي په دې له مسئولیته ډک کار کې په چټکۍ او ناپاملرني سره لاسوهنه وکړي.[٢٩]

که وغواړو د دوهم ویش ځای، د لومړي ویش په داخل کې وټاکو، باید ووایو، چي (انساني تکوین - ټولنیز تکوین) بې له شکه به په راتلونکو پېړیو کې، د (زما ټولنه - زموږ) سره تړاو ومومي. دا چي دا آګاهانه بدلونونه زموږ په ماغزو او جسم کې را منځته کیږي؛ پر کوم لوري ځي او کومي پایلي را باسي؛ لږ تر لږه زموږ نسل ته د وړاندویني وړ نه دي.

د زما – زموږ ټولني د لوړي کچي ته په رسېدلو سره، کولای شو ډاډه اوسو، چي (انساني تکوین - ټولنیز تکوین) (نټروپوسوسیوژنز) د انسان د بیلابیلو اړخونو په ژورو کې ترسره کېدلای شي. د همدې بدلون پړاوونه دي، چي سرښندونکې، آګاهانه او ډله ائیزه انساني مبارزه پکښې ډېره غوښینه برخه اخلي او پر همدې اساس په تاریخ کې د ځانګړي ځای او مقام لرونکي دي.

---

[٢٦]Eugenique pratique
[٢٧]cybernetique
[٢٨]Psycho-somatique
[٢٩]په دې مساله کې تراوسه بحثونه روان دي. د شوروي پوهانو په اند د (retot baby) کې د مور د بطن په دننه کې د امیدواره کولو څخه دي په ټینګه ډډه وشي، ځکه دا د انسان په ژوند باندي یو ډول لوبه ده، خو دوی په یوجنیټک کې لاسوهنه مطلق نه ردوي.

دا پورته ویل شوي بدلونونه ددې لپاره دي، چې انسان وکولای شي، په لویو وچو، فضاء او زموږ د منظومې په نورو کُرو کې ژوند وکړي او خپل ځان د نویو شرایطو سره همغږی کړي.

نن ورځ د پروستهٔ تیک[۳۰] په نامه علم باندي، چې د انتګرال د مدارونو اضافه کولو سره، د ماغزو د بیلابېلو برخو د میناتوریزه کولو او د هغه د برخو د چلند د ښه والي او پیاوړتیا لپاره کار کوي؛ بحثونه روان دي. دا کار د جنیتیک پرته، د کروموزوم په کوډونو کې لاسوهنه او د هغه کنترولونکي پایلي دي. د نورو ځناورو په شان، انساني تکامل یوازي د طبیعت د تضاد محصول نه دی؛ بلکې انساني لاسوهنه یې لا ګړندی کوي.

نننی انسان، د همدې ځنځیر یو کړی ده او د تکامل په کتاب کي د تمدن پای نشته.

د وخت په تیرېدو سره کولای شو، ددې کتاب یو څو څپرکي ولیکو، له یو څو څپرکو یې خبر شو، خو له دې زیاته تمه نه شو کولای. موږ د هغه ابدیت یوه شېبه یو، چې موږ په خپله نه ده ټاکلې، خو د هغه څرنګوالی دردونکی او حیرانونکی دی.

سمه ده چي موږ د نیمه وحشي انسان په دوره کې ژوند کوو؛ هغه انسان چي لا په پوره مانا انسان شوی نه دی؛ د هغه پر خوا لار وهو، سمه ده چي د انسان کېدو دوران یې نه دی بشپړ کړی[۳۱] او لا دوام لري، سمه ده چي (زما) د شتمنۍ په زور ځان، پر (موږ) تحمیل کړی او هغه د مرئي په ډول په پټو سترګو ځان پسې راکاږي، نو بیا خو دا هم سمه ده چي موږ د تاریخ جبر، د تاریخ تراژیډیک دوران او یا حتی د ماقبل تاریخ وخت تېروو. په دې ناوړه او ستونزمن دوران کې، ځواک او تېرایستنه پر حقیقت برلاسي دي او تاریخ د وحشت (زماوو) څخه ډک دی. په دې دوران کې د هغه انساني کارنامه د اوښکو تویول

---

[۳۰] prosthetique
[۳۱] hominisation

دي. د معاصر انتولوګ، لورنتس په وینا[۳۲] د انسان او حیوان ترمنځ د ورکي شوي ډلي، ټول تاریخ د غمونو، اوښکو او وینو بهیر دی.

یو لاتیني متل دی: (په پای کي به زموږ له هډوکو غچ اخیستونکی راپاځیږي!). د قربانیانو له هډوکو به غر جوړ شي او د ظلم آسمان به راونړوي. انسان شوی انسان به، یوه ورځ وحشیتوب ته د کرکي څخه ډک ځواب ورکړي. هو، په پای کي به غچ اخستونکي راپورته شي! په دې تمه ځیلي دوران کي، چي تراوسه یې ډېر انتظار پای ته رسېدلی، د داسې انسانانو لپاره ژوند کول چي وحشي اړخونه یې لږ او انساني اړخونه یې زیات وي؛ ژوند ستونزمن دی.

هغو کله (کمزوري موجودات)، کله (لیوني)، کله (احساساتي) او په ښه حالاتو کې (واقعي او بې مثاله انسان دوستان) شمېرو. بس یوازي د همدې لقبونو مستحق دي. په دوی کې تر ټولو ښه ډله، هماغه انقلابي انسانان دي، چي په دې رساله کې یې ستاینه شوې ده. د تاریخ طبقاتي او استثماري تګلوری د یو بل د شکولو، دوکه کولو او په ځنګل کې د ځناورو په شان ژوند کولو غوښتونکی دی او که څوک عاطفي واوسي، چي د ورځني واقعیتونو سره اړیکه ونه لري او احمقانه غوښتني وړاندي کوي؛ د نیمه ځناور انسان په ډول لیونی، عجیب او غریب دی.

دا د فسادونو څخه په ډک تاریخ کې، ټولي هغه خواوې چي په دې مشکوکي او ناوړي جګړې کې ځواک او تمایل نه لري؛ رنځیږي. هغوی د وحشت سره لېوالتیا نه لري. د لوټ - تالان سره یې فطرتاً نه ده جوړه. دودیز منطق ورته د منلو نه دی، خو بیا هم مجبور دی چي ژوند وکړي او د ژوند سره، د ستورو او آسمان سره، د سیند سره، د همنوع د ښکلي خیرې او اخلاقو او نورو...سره مینه وکړي. هغه غواړي مینه رامنځته کړي، خو نه یې شي

[۳۲] lorenz

کولای. هغه د قطاع الطریقو په منځ کې ورک شوی، مبتکر انسان دی، خو د هغه لپاره یوازي یوه لاره پاتې ده؛ هغه دا چي وجنګیږي او نوې نړۍ رامنځته کړي.

ب- نوښتګر، زیارکښ او مترقي انساني عمل، د تاریخ اصلي محرک دی

د رسالې په متن کې مو بیا - بیا ویلي، چي د تاریخ رامنځته کول او جوړول په انسان پوري اړه لري. غبرګون ښودونکی انسان، په دې شرط چي نوښتګره کړنه وکړي او د ټولنې د ودي د غوښتنو په اړخ کې انساني کارنامې وکړي؛ هغه د تاریخ د تکامل اصلي خوځښت را منځته کونکی دی او په خپله هغه د تاریخ قهرمان او پرومته دی. (پرومته: په یوناني اساطیرو کې د اور رب النوع دی.ژ)

یواځې د تاریخي کړني او تاریخ جوړونکو کړنو په خاطر، انسان تاریخ لري او ځناورو لره تاریخ نه شته.

ددا نوښتګر او اتل انسان برخلیک، هم نن ورځ او هم په آینده کې د لیدلو وړ دی، برخلیک یې ستونزمن دی. څکه دوه دوښمنان یې مخ ته راځي:

الف) طبیعت: مړینه، زړښت، ناروغۍ، زلزله، اور، ګواښونکي ځناور، توپان، وچکالي، قحطي، یخني او ګرمي (چې هر یو ځانته ځانګړی شکل نیسي.) دا ټول کولای شي، د انسان شتون او هوساینه د ګواښه سره مخ کړي.

ب) طبقاتي ټولنه: له مجازاتو، ځورونې، زندان، تبعید، بېکارۍ، بې وزلۍ، محرومیت، سپکاوي او تمسخر، او نوري لویي بلاوي لکه جګړې، لوټ تالان او نورو سره مخ کېدل.

کله کله زموږ اتلان د دې دوو دوښمنانو له لاسه د وژونکو گوذارونو سره مخ کيږي. په ځانگړي ډول، ټولنيز دوښمنان، تر طبيعي دوښمنانو ډير سخت زړي او متعصب وي.

انسان کوچنی موجود دی. اويا، يا اتيا کاله عمر لري. په داسي عصر کې چي په خپله ده نه دی ټاکلی، په داسي جغرافيه کې چې ده نه وي ټاکلې او په داسې طبقه کې چې ده نه وي ټاکلې؛ دې دونيا ته راځي او ترڅو چي ځان پيژني وخت يې له لاسه وتلی وي، چاپيريال خپلي اغيزې ور باندي اچوي او ښه و بد تصادفونه هغه د وچي پاڼې په څېر، پر يوې او بلي خوا ځغلوي. زموږ اتلان، په داسي حالت کې نه يوازې ټولنه، بلکې طبيعت هم بدلوي.

ددې بدلون لپاره نوښتگر عمل او هڅه اړينه ده. يوازي دا عمل په گواښونکي ډول څرگنديږي، ځکه دا د طبيعت او د ټولنې د ځواکونو سره وحشتناکه جگړه ده.

پنځه شرطه اړين دي، چي د انسان نوښتگره کړنه حاصل ورکړي:

اول شرط: عمل بايد د سمي پيژندني څخه سرچينه اخيستې وي او د تاريخ د تکامل په اړخ کې، د تکامل د داخلي قوانينو سره موافق وي.

دوهم شرط: کړنه او عمل بايد سازماني او جمعي بنسټ ولري. آگاهانه رهبري او د نورو وسايلو سره يو ځای وي. (هغه کارونه چي مهارت غواړي؛ ډير سخت وي.)

دريم شرط: عمل بايد نوښتيز او ليري - نږدې ټولو خواوو ته سنجول شوی او اغيزه پرېښونکي ډول وي، نه داسي چي خپلسری، تکراري او د وړاندويني وړ نه وي.

څلورم شرط: عمل بايد د زړورتيا، داوطلبانه قرباني او د ماتي منلو سره سرته ورسيږي. هغه انسان چي تاريخي کړنه ترسره کوي؛ بايد کلک، زړور، مقاومت کونکی، نه ستړی کيدونکی، هيله من، له ولولو ډک، او په جگړه پوه وي. د تاريخ اتلان کېدل، د ډارنو انسانانو کار نه دی.

پنځم شرط: زموږ اتلان باید له تمي او شخصي غوښتنو پرته کړنه وکړي او د خپل محدود عمل چي څومره ورته تاریخ اجازه ورکړې وي؛ څخه خوشاله وي او د تاریخ څرخ یې، که څه هم یوه پلا وي؛ تاو کړی وي.

په پای کې، زموږ اتلان د وفادارو ملګرو سره، منزل ته رسېږي. که څه هم هغوی ابدي نه دي، خو تاریخي مبارزه یې ختمیدونکې نه ده! دده د کار پای، د نورو د کار پیل دی. کله چي د هغه کار په زړه چاودون سره پای ته ورسېږي او د بریالیتوب شات نوش جان کوي؛ تازه یې هغه کار نه دی خلاص کړی، چي د بل کاروان سرلاری کیږي. یوازي څه چي د انسان موقتي ژوند ته واقعي محتوی ورکوي او هغه ته د تاریخ په تګلوري کې ځای ورکوي؛ هغه دده همدا نوښتیز او پنځونکی عمل دی، نو ځان باید ورته وروزو.

په دې ترتیب سره، په طبعیت او تاریخ کې د انسان لاسوهنه او د ژوند کولو د مسئولیت منل، تر هغه زیات د ښه ژوند لپاره مبارزه کول او د انساني تمدن پرمختګ، په خپله یوه حیرانونکې پیښه ده.

روښانه ده، چي کولای شو په بیلابېلو ډولونو سره ژوند وکړو. کولای شو د یو اړ موجود او یا حشراتو په څېر د نورو په اوږو کي ژوند وکړو؛ کولای شو د چینجي په څېر رامنځته شو او پرته له کومي نښانې له منځه لاړ شو او یا د تاریخ په بستره کې ژوند وکړو.

د تاریخ بستر یعنې څه؟ یعنې هغه ځای چیري چي د تکامل رود بهېږي. یعنې هغه ځای چي څپې یې د طبیعت او ټولني د لویو تیږو سره، په لوړ آواز، په جګړه دي.

د تاریخ په بستر کې د ژوند کولو لپاره باید تیارې وایستل شي. یا د ګورکي په قول: هغه ځای چي د توپان مرغان رامخته کیږي او ډارن ټپوسان خپل غوړ بدنونه د لندو تیږو شاته پټوي. کله چي نړۍ د توپانونو، وریځو، څپو او نورو... نړۍ وي، د زړورتیا پرته انسان بله چاره نه لري.

ټوله هستي يو غورځنګ دی. په ټولو انسانانو کي يوازي ځيني انسانان د ټولني د حرکت او تکامل سرچينه ګرځي. هغوی کله ځان بېځايه د لاسه ورکوي او د ايرو په څېر د ديوال لاندي پراته وي، يا د امتيازاتو په تکيه ځای کي يې په لتې سره ډډه وهلې وي. نور نو، د حيواناتو او نباتاتو جامده نړۍ ترې ښه وي. د جدل نړۍ، د جګړو او مرګونو ډکه ده.

د انساني تکامل پر تېغ زړور او مسئوليت منونکی ژوند کول او د هستۍ او خپل ځان لپاره د تکامل د څرخ څرخول او ددې تنور لپاره د ځان سوځول؛ همدا انسانيت دی.

هغه ربتينی اتل، چي انساني نسلونه د هغه لپاره روزو.

موږ په دې رساله کې تر ډېره بريده هڅه کړې ده، چي د هغه انقلابي انسان څېره رسمه (انځور) کړو.

ج- روزنيزه نقشه [سالم عقل په سالم بدن کې دی][۳۳]

په هستو يا لومړنيو باکترياوو کې، د انسان په نيکونو او انسان ډوله (هوموييډنونو) کي د ژوند ټولنيز شکل په فطري ډول موجود و.

يعنې، يوازي ټولنيز ژوند دی، چي زموږ ټولنيز فطرت ته په کامله مانا وده ورکوي او د هغه د تکامل لامل ګرځي.

زموږ ټولنيز ژوند په خپل وار سره د بې مثاله انسان ډولو د سازماني ژوند په سيکوسوماټيک[۳٤] کې رامنځته شوی. په همدې ډول د انسان ډولو يو ډول اغېزه (چي لا تراوسه انسانان شوي نه وو) د ټولنيز ژوند د بهير ترمنځ (چي انسان ډولي يې په ماهر انسان، نه آندرتال او د نن ورځي په علقمند انسان واړول) تر سره شوی دی.

---

[۳۳]Mens sano in corporem sane
[۳٤]Psycho-somatique

د انسان ډولونو عمده بیلابیل شاخصونه عبارت دي له: د بیلابېل والي د بهیر د آواز ابدي تېزوالی، ددې بیلابیل والي لوری (چې په یوازې لوری نیونه کې خوځښت کوي او په خپله نوعه کې بې بېلګي دی) او د خوځښت پراخه میدان او د مختلفو انواعو شکل نیونه (د نني انسان د بې ساري تنوع سره په پوره ډول موافق دی.)

د بیلابېل والي د میکانیزم د ژور درک لپاره د ذکر وړ دي، چې مغز د بیلابېل والي له بهیر څخه د یو داسي واحد سیستم په حیث تیر شوی، چې اغیزه او عمل یې، نه یوازې عصبي جوړښتونه، بلکې ترشحي غُدې (هورمونونو) هم په بر کې نیسي.

هورموني مکانیزم د عصبي دستګاه په څېر، د انسان فردي تکوین (انټوژنز[٣٥]) په بهیر او د هغه په جسماني (فیزولوژیک) چاره کې مهم دی.

نو ماغزه، د دوو بهیرونو په تنظیم کې اغېزناک دی: اعصاب او ترشحات چې په خپله هغه د فردي انساني تکوین تنظیمونکي دي.

د انساني بیلابیلوالي په اوږده تګلوري کې، مرکزي عصبي او هورموني سیستم په خپل وار سره بدلون کړی دی. دا تنوع په خپله د شدید او پېچلي بدلون سبب شوي دي، یعنې ددې سبب شوي، چې کومي ځانګړتیاوي د پخوانیو تنوع پر اساس رامنځته شوي؛ له منځه یوسي یا په اصطلاح (د ثبات له منځه وړونکی) شي.

یو له هغو ټاکونکو اسبابو څخه چې ژوندي موجودات یې په بیلابېل والي کې کاروي؛ په ټاکني پورې تړلي دي، ځکه ټاکنه کولای شي چې بیلابېل چلندونه وکړي.

---

[٣٥] ontogenese

د بيلابيل والي په بهير کې په ټولو انواعو اغيزې ليدل کيږي. د ټاکني اغيزې د بدلون په بيلابېلو پړاوونو او چاپيريالي وضعيت (ايکولوژي) کي ځان ښودلی او په کار وړل شوي دي.

د اداري کولو دا اغيزې، ثبات له منځه وړونکي مخکينی ځانګړتياوي، د نوي ثبات او د ثبات د ځانګړتياوو رامنځته کونکو او نورو کې ښکاره دي. يعنې د ژوندي موجود له لوري د ژوندانه د چاپيريال ټاکنه، د ژوندي موجود د پخواني جوړښت د نظام د ړنګېدو انګېزه او د نوي نظام رامځته کيدل دي، چي نوی کيفيت به لري.

نو لکه څنګه مو چي وويل، د ژوندانه ځانګړتياوي او ټولنيزي ځانګړتياوي يو له بل سره تړاو لري او د روحي او جسمي ځانګړتياوو ترمنځ اړيکه ده، نو دا څېړني موږ دې پايلي ته رسوي، چي د انسان جسمي فعاليت، يوازي بيولوژيکه نه؛ ټولنيزه پديده هم ده.

موږ بايد وتوانېږو، چي د انسان د روان او د شخصيت تکامل چي د وګړنيز تکامل له برخو څخه دي؛ څخه روښانه پايله ترلاسه کړو.

طبيعي ده چي دلته هم زموږ چلند بايد بيلابيليز (ايولوشينيستي[٣٦]) وي.

ننني بېلابېليز چلند، په تاريخي او جوړښتيزو اسلوبونو باندي ولاړ دی، څکه چي غواړي د سيسټمونو د ځانګړتياوو پېچلي (کمپلکس) او ډيناميکي تيوری تر څېړنې لاندي ونيسي[٣٧].

هم د ټولنيزوالي عامل او هم د ژوند عامل د انسان فردي روحي او جسمي بيلابيلوالي بايد په ټول پام سره تحليل او د ذکر شويو اسلوبونو پراساس، دې پوښتني ته رسيږو، چي د جسمي نوي کولو د روزني لپاره بايد انساني ټولنه (پوپولېشن[٣٨]) څه وکړي؟

---

[٣٦] evolutioniste

[٣٧] د فلسفې بنسټونه زموږ دا بحث روښانوي که لوستونکی غواړي نو د همدې ليکوال بلې مقالې ته چي (زده کړه او ليد) دی؛ دي ولولي.

[٣٨] population

ددې پوښتني لنډ ځواب داسي دی:

لازمه چاره داده، چي له اوه کلنۍ څخه تر لس کلنۍ پوري د ماشوم روزنې ته ډېر پام وشي. د جسمي کمال په برخه کې، دا دوران د راتلونکو ټولو دورانونو د مسایلو حل دی. دا دوران د انسان د شخصيت او ځانګړتياوو (کاراکټر) په روزنه کې ټاکونکی او مهم دوران شمېرل کېږي.

په دې موده کي، د اعصابو او ترشحاتو په برخو کې چي پورته مو يې يادونه وکړل؛ د مغز جوړېدونکې او تنظيمونکې وندېه خپل بنسټيز پړاو وهي او پر فردي تکوين باندي خپلي اغيزې پرېباسي.

نو له اوه کلنۍ څخه تر لس کلنۍ پوري د ماشومانو جسمي روزني (سپورټ) او اخلاقي روزني ته بايد ډېره پاملرنه وشي. دا په دې مانا نه ده، چي تر دې په لږ يا زيات عمر کې دي يې په روزنه کې بې پروايي وشي. دا په دې مانا ده، چي په دغه دوران کې دي ورته ځانګړی پام وشي.

په کُلي ډول، د انسان جسمي فعاليت، د اړينو او ډېرو پېچلو ټولنيزو او د ژوندانه د نورو اړيکو کيلي (چابي) ده او ورسره هم مهاله، د ژوندانه په ګټه او د طبيعت د لا ښه والي لپاره، د انسان د داخلي ځواکونو د امکاناتو څخه د ګټي اخيستني په اړه د څېړني يو ډېر ښه موډل دی.

څه چي مو په لنډ ډول سره وويل، د فردي تکوين په اړه د بيولوژي او ارواپوهني د علم وروستۍ لاسته راوړني وې، چي په پوره اندازه څېړنيز- منطقي بنسټ لري. زموږ په رساله کې دا مطلب ددې روښانونکی دی، چي د شخصيت د جوړېدو سرچينه چيرې ده؟

د- انساني او ښه تره ژوند کول

انسان د ټولو ژویو په څېر (له هغو څخه په مراتبو زیات) د غرایزو لرونکی دی. غریزې (د ځان ساتني غریزه او د نسل ساتني غریزه) او هغه خوند چي ترې ترلاسه کیږي، د هغي ښکلي نړۍ، چي د بیلابېل والي څخه ډکه او لایتناهي ده؛ لیدل، د پلټني هغه حس چي د چاپېریال له پیښو څخه د خبرېدني لپاره یې لري، د تلپاتي کېدو لپاره د هغه گومان، د هغه د (عدم) فکر د تلپاتي پرېښودلو په خوا کي، یا د نظامي د قوله (ددا زړه را ښکونکې ماڼۍ) پر لور سخت ټکان ورکونکی دی.

از آن سرد آمد این کاخ دلاویز
که تا جا گرم کردی، گویدت: ؛؛خیز!؛؛

د حافظ په قول:
جهان، چو خلد برین به دور نرگس و گل
ولی افسوس که در وی نا ممکن است خلود

دا انسان په دې نړۍ کې، د یوازي والي احساس، په ځانته والي[۳۹] کې کوي، ځکه د زماني، مکاني او تاریخي او د ژوند د پېښلیک د اړخونو څخه، د خپلوځانگړتیاوو له مخي یوازینی دی، نو ځکه په نامفهومه ډول سره ځانته پرېښودل شوی دی[٤٠]. د شاعر په قول:

---

[۳۹] ipseite
[٤٠]Le grand abandonne

با که گوییم راز،چون همدم نماند

می زیم با درد، چون محرم نماند

د انسان یوازیتوب د دوو پیاوړو جبرونو پر وړاندي دی: طبیعت او ټولنه، ددې څخه دده بې خبري چي څه کیږي او څه به وشي، د نورو له زړونو او حتی د خپلو نږدې کسانو د زړونو څخه دده نه خبرتیا، د هغو دردونو په درملنه کي پاته راتلل، چي طبیعت او ټولنه يې ده او دده خپلوانو ته ورکوي؛ په ده کې په یو شکل نه په یو شکل، د وېري، شک او غم د احساس سره ځان ښکاره کوي، له کومو چې دی غواړي تېښته او د هغو درملنه وکړي. تېښته[41] په بیلابیلو لارو سره کیږي. د ځان د بې سده کولو په واسطه،

خوښیو او عیش و عشرت ته پناء وروړل، شوخی، مسخرو او پېغورونو ته لاس اچول، ورانونکي سرکښی ته مخه کول، په نورو باندي د ځان منلو لپاره د ځواک او شتمنی څخه ګټه اخیستل، میني، قرباني او ملګرتیا ته لاس اچول، برخلیک ته تسلیمېدل (نیچه ورته د تقدیر سره مینه وایي[42]) مطلقه ناهیلي، په بلي نړی پوري ځان تړل او داسي فکر کول چي هلته به نېکمرغي وي؛ د دغو ټول انساني حللاره، ددې نړی د بدلون لپاره قرباني ورکونکې هڅه ده. د وروستی خبرې په اړه اقبال لاهوري څه ښه ویلي:

زندگی در صدف خویش گهر ساختن است

در دل کوره فرو رفتن و نگداختن است

---

[41] escapisme
[42] Amor fall

مقصد زنده دلان خواب پریشانی نیست
از همین خاک جهان دگری ساختن است

نو د «انسان» مسئله د انسان لپاره لومړنۍ مسئله ده. مذاهبو او ډېرو عرفاني مکتبونو هم هغه مطرح کړې ده. د یونان لرغوني فلسفي (سقراط) څخه نیولې تر معاصرې فلسفي (له سورن کیرکه گارډ څخه تر یاسپرس، هیډگر ژان پل سارتر او نورو د فنومنولوژی او اگزیستانسیالیسم پیروانو پوري) ټولو اشاره ورته کړې ده.

په مارکسیزم کې هم مرکزي محور انسان دی، خو نه ځانته بېل انسان، بلکې تاریخي انسان. مارکسیزم کوښښ کړی، تر څو د انسان د نېکمرغۍ مسئله، د انسان د تاریخي برخلیک له لاري حل کړي.

انساني ژوند ستونزه ده. د شیخ خرقاني څخه له مانا ډک مناجات نقل شوی؛ هغه وایي:

خدایه!

د قیامت په ورځ، په هغه وخت کې چې د هر یوه عملونه ورته ورکړل شي او د هر یوه چلند ورته ښکاره وي؛ نو کله چې زما وار ورسېږي؛ او وخت پیدا کړم، زه پوهېږم چې څنگه معقول جواب ورکړم.

غږ ورباندي وشو: یا اباالحسنه! هغه څه چې د قیامت په ورځ ویل غواړې اوس ووایه!

ویې ویل: خدایه زه دې د مور په رحم کې پیدا کړم، په تیارو کې دې ویده کړم. چې پیدا دې کړم؛ وړې معده دې راسره پیدا کړه، چې پیدا شوم له ولږي مي ژړل. زه یې په زانگو کې کېښودلم، گومان مې وکړ آسانتیا راغله. بیا لاس او پښې یې راوتړلې او سترې یې کړم. کله چې عاقل او خبرې کونکی شوم، ویل مې: له ډېر وخت وروسته آرامتیا راغله.

ښوونکي ته یې وسپارلم. د ادب په لښته مې روزګار تریخ شو. له هغه ډاریدم. له هغه راتېر شوم، شهوت دي راباندي مسلط کړ، د شهوت له ګناه څخه مي بل خوا نه دي کتلي، ځکه د زناء او د فساد له وېري مي ښځه په نکاح کړل، ماشومان مو وشول او د هغو مینه دي راته په زړه کې واچوله، د بدن د غړو درد دې راواچولو. له هغو هم راتېر شوم، ما ویل مرګ به راورسېږي، زما ساه دې په ملک الموت باندې په سختۍ سره وویسته...

شیخ ابوالحسن د انسان رنځنامه ساده نیولې او په خپله د هغه ژوند لیک ډېر عادي او له پېښو تش دی. د جسمي کارونو رنځ، د دولتي ظلم وېره، د مبارزې وېره او هیلي، د سمندري لارو وېره، د غیرت او ژمني ماتول او د نورو حسد او کینه، د خپلوانو او دوستانو درد، قحطي، وباء، تباه کونکي جګړې او حملې، ناامنۍ، سرغړوني او وچکالۍ او نور داسي شیان د شیخ په مناجات کې نشته، خو په ورځني او عادي ژوند کې ډېر دي.

اوس چي مو څه وویل؛ د حساب وړ دي. ددې کرښو لیکونکی، د اقوامو د تاریخونو له منځه، په ځانګړي ډول د روم د تاریخ سره لېوالتیا لري، ځکه رومي ټولنه په حیرانونکي ډول سره، د سیاسي - ټولنیز شعور لوړو درجو ته رسیدلې وه او د منورینو په افکارو کې یې ننني تفکر انعکاس کوئ. ددې یو علت دا وو، چي د یونان او مصر پر تجربو یې تکیه درلودل. بل علت یې دادئ، چي په خپله رومي تمدن د رنسانس له دوران څخه (یا د بیا روښانتیا ۱۳-۱۴ میلادي پېړۍ څخه وروسته) یې زموږ پر ننني تمدن باندي اغېزې پري اېښي دی. که یو ځل بیا د روم تاریخ په تفصیل سره ولوستل شي (په ځانګړي ډول لومړنۍ سرچینې یې) او د سولانو، کاتالینانو، سیسرونویانو، پمپه یانو، کراسوسیانو، اوګوستیانو، تثبریانو، کالیګولایانو، کلودیانو، نرونیانو او د نورو پېښلیکونه وڅېړل شي او د

انسان برخلیک د هغه د واقعي پیچلتیا د عذاب نه منونکی انځور وځېړل شي او هم د پلب د نوم ورکي کورنۍ، په څلور کونجه دنیا کې دا بې کوره مرئیان، دا خوځښتونه او نه ختمیدونکي دسیسې، دا چاپلوسان او لیوني موکه پرستان، دا له ځانه جوړ کړي خدایان، دا د ارواوو ټیټوالی او د چینجي په شان د تمدن د خوځښت او نور...

د نولسمې او شلمي پیړۍ رومانونه، د ډیکنز، بالزاک، هوگو، زلا، تولستوي، تورگنف، داستایه یوفسکي، رومن رولان، گورگي او د لس گونو نورو لیکوالانو آثار، چې پخپلو داستانونو کې یې انساني دردونه په اعجازي شکل لیکلي؛ دا هم هغه آثار دي، چې موږ ته راښیي ژوند کول څومره سخت دي، خو بیا هم ولې یو محروم ناروغه مریی ددې خوږو زهرو څخه په خپل نړېدلي، کور کې خوند اخلي؟ څکه زموږ د بدن کوچني حجرات د ژوند په لوري څکېږي، نه د منځه تلو لپاره.

سیسرون به ویل: (که چیرته مرگ د انسان لپاره حتمي وي؛ نشو ویلی چې نېکمرغه انسان شته.) دا مرگ هماغه د داموکلس[٤٣] وینه بهونکی تبر دی چې د پاچا پر تخت پروت وو او څوک نه پوهېدئ، چې هغه ښاخ به کله جلا کېږي او هغه سر چې ددې تبر نښانه وو؛ به کله د همدې تبر په گوذار پرې کېږي.

د ځوانۍ او ماشومتوب د دوران مشکل په دې کې دی، چې د ژوند سختۍ او راتلونکی نه درک کوي او ددې موضوعاتو څخه په لیونتوب سره تېښته، د همدې نادانۍ او درمل لټوني له کبله دي.

انسان د برخلیک په دام کې، د مرگ تر سیوري لاندې چې شپه په شپه ور نږدې کېږي؛ په وېري او تېښتي سره ژوند کوي. د ټولو تیښته بېځایه ده! عیش و عشرت او بې احساسه اوسېدل نېکمرغي نه رامنځته کوي، برعکس د تاریخ په کباړ بدلېږي او

---

[٤٣] damocles

دايمي مختورى ور په برخه کوي. دا سرکښي، تاريخ په څو سوکانو سره له پښو غورځوي. ځواک او شتمني کثافات او ژر تېرېدونکي دي. تسليمېدل د کار حل نه دی، نا هيلي ناروا ده.

ښايسته شوي ګلان يا درمل د نېکمرغۍ لپاره نه دي جوړه شوي. يوازينی د نېکمرغۍ لاره توليدي پېژندنه ده. د سلګونو نسلونو تلاښ او پلټنه ده، د طبيعت او د ټولني د غوټو پرانيستل، د طبيعت او ټولني پر جبر باندي برلاسي کېدل او د داسې نظام جوړول، چي د انسان د تکيې وسيله وګرځي؛ هغه له يوازيتوب، ناتوانی، بې کسی او بې وزلی څخه ساتي.

دغه سلګونه نسلونه، د خپل لاسي او فکري کار او ټولنيزو مبارزو د کړاوونو د زغملو څخه پرته بله چاره نه لري. تر څو چي انسان د خپلي خوښي سره سم د ځمکي پر سر ژوند کوي؛ ترهغو د وينو او اوښکو سېلابونه بهېږي. يعنې تاريخي، ټولنيز او له دردونو ډک تلاښ. په دې ناپېژانده تګلوري کې ټکريز او جګړه ائيز انقلابي دورانونه راځي او له لويو بحرانونو ډکي - بې ساري قرباني غواړي، لکه زموږ عصر.

نو اول خو نېکمرغي فردي نه ده، دوهم نېکمرغی ته رسېدل يو ناڅاپي کار نه دی، دريم نېکمرغی ته رسېدل آسانه کار نه دی. په ټوکو - ټکالو سره نشو کولای، چي دا جادويي، کوډګر او هيله من قلفونه پرانيزو.

کمزوري حکمتونه او ارادې، چي په هغې کې د ژوند کولو شهوت لوی او د عزم رامنځته کېدل کوچني وي؛ خامخا د کمزوری په کثافاتو کې د نېکمرغی په شکل تېر وځي.

تاريخ خپل ريښتيني سرتېري د ښو ترينه انسانانو له منځه ټاکي او وروسته، هغه ډېرو وحشتناکو او سختو ځورونو ته نوماند کوي.

د تاریخ د میني اظهار دا ډول وي!!!

٥- د اوښتون ستر دوران

په لومړیو کې د ژوند پیدایښتیز او تکویني تګلورې پر دریو برخو ویشو: ۱) د لومړنیو ژوندیو موجوداتو له پیدا کېدو څخه تر پریمات پورې (د لومړنیو تي لرونکو په څېر. ۲) د انسان له پیدایښت څخه تر اوسني عاقل انسان پورې. ۳) د ټولنیز پیدایښت دوران، چې تمدن په بر کې نیسي، چې دا دوران به په پای کې، د ټولنیز ژوندانه د تکامل لامل شي، یعنې کله چې ټولنه د انسان په بدني - رواني (سیکوسوماټیک) کې لاسوهنه وکړي. ددې آګاهانه مداخلې په پایله کې د انسان نوې نوع رامنځته کیږي. په حاضره لیکنه کې دا موضوع په بل ډول مطرح شوې، چې زما په نظر د منطقي پایلې لرونکې ده او د انګلس له نظر سره، چې کار د انسان په تکوین کې غوښینه برخه لري، یعنې هماغه د بیولوژي تیوري چې بورژوازي هم مجبوره ده تایید یې کړي.

د انټروپولوژي څېړني دې پایلي ته رسېدلي دي، چې د انسان د پیدایښت دوې زانګوګاني دي: سایبریا او افریقا.

د بیولوژي او انټروپولوژۍ د علم د موندنو له مخي، د لومړنیو انساني نوعو پیدایښت (هوموپیته کوس او ارکتوس[٤٤]) تقریباً درې میلونه کاله کیږي.

د هوښیار انسان تاریخ چې موږ په خپله یو (هوموساپینس[45]) د پیدایښت یوازي څلوېښت زره کاله کیږي.

---

[٤٤] Homo pithecus erectus
[٤٥] Homo sapiens

په دوو قطبونو سايبريا او افريقا کې له يو څخه تر درې ميلونه کالو کې بيلابېل ډوله (هومای گان[٤٦]) رامنځته شوي، تر څو تر ننني انسانه راورسېږي. ويل کېږي، چي ننني انسان د آسيا له لويي وچي څخه د لوی کنگل په زمانه کې اروپا ته تللی.

شايد د سايبريا کنگل چي تر نن ورځي پوري هم شته؛ هغوی يې د اروپا شنو دښتو (چي تازه يې کنگل ويلي شوی وو) غرونو او پراخو شاړو ته د تللو لپاره اړ ايستل.

ويل کېږي کله چي اوسني انسان په اروپا کې گام کښېښود؛ هلته (هومون اندرتالونو)[٤٧] ژوند کوئ، چي په ښکار او نقاشۍ پوهېدل، خو ژبه او ليک چي د فرهنگي ميراث د انتقال وسايل دي؛ يې نه لرل. عاقلو انسانانو دا هم جنسه موجود له مينځه يووړ، ځکه بخت ورسره ياري کړې وه او اروپا د طبيعت پسرلي ته نژدې کېدئ، پخواني نژاد د پايښت توان نه درلودی او له هغه وروسته اروپا د تمدن زانگو شول. د بشر پېژندني په علم کې دا څېړني پر همدې ځای نه درېږي او نوي څېړني به ور باندي تازه مطالب زيات کړي، خو د ليکونکي لپاره چي دا ليکنه بېله موخه لري؛ توپير نه کوي.

موخه مو، د انگلس د هغي وينا تائيد وو، چي کار انسان رامنځته کړ او وحشي ژوند يې ورته په ټولنيز واړوئ. ددا ټکي يادونه بايد وکړو، چي په وروسته دوران کې د انسان ټولنيزه مبارزه او معرفتي هڅي (البته له کار سره) د تمدن په غني کولو او د انسان په لوړوالي کې اغېزناکه واقع شوي دی او نوی پيدايښتيز جريان يې په (مردمش) کتاب کې ليکلی دی.

همدا مطلب له بلې زاويې څخه تشريح کوو. ننی عاقل انسان د اوښتون لويه دوره تېره کړې او د هغه تکويني اوښتون د شته طبيعي چاپيريال د محرک تناقض سره نه دئ (لکه څنگه چي د ژوند د تکوين په برخه کې داسي وو) بلکې شخړه يې د موجوده ټولنيز چاپيريال سره ده. ټولنيز چاپېريال هغه د خپلو ټولنيزو مبارزو او د علمي، هنري او تخنيکي

[٤٦] homo
[٤٧] Homo pithecus erectus

– پېژندنیزو هڅو سره شېبه په شېبه بدلوي. نوی چاپېریال رامنځته کیږي او انسان مجبوره دی چې د نوي چاپیریال سره جوړ راشي (عیار شي) او نوې او بهتره سایکوسوماټیک ایجاد کړي.

که د انواعو په تکوین او تکامل کې د اوښتون مرکز جنیټیکي کوډونه وي؛ په ټولنیز تکامل کې د مغزي رشتو مرکز (کُرټیکال) او په نیورونونو کي دي، یعنې پیدایښتیزه قومنداني خپل ځای بدلوي.

دا چې انسان یو لوی تکاملي بهیر تېروي؛ مارکس او انګلس ته د لمر په څېر روښانه وه. دوی په لنډه ډول سره ویل، چې اختیار یا آزادي د ټولنیز او طبیعي جبر پرته بل څه نه دي. د رازونو د خبرېدو سره، انسان د جبر څخه د اختیار د بدلولو په تګلوري کې دی.

یعنې څه؟

یعنې تاسو چې کله درک کړل، په کمي او کیفي اړخونو کي طبیعت بیلابېلوالی او فعل او انفعالات په کومه طریقه را منځته کوي او په دې پوه شئ، چې ټولنه خپلي کړني په کمي او کیفي لحاظ څه ډول ترسره کوي؛ هلته توانېږئ، چې د طبیعت او ټولني قانونمندیو ته لاسرسی پیدا کړی او په خپله ګټه یې وکاروئ.

تر هغه وخته مو چې قوانین نه وي پېژندلي؛ هغوی پر تاسو حاکم وي. هغه مهال چې تاسو قوانین وپېژندل؛ تاسو بیا پر هغه حاکم کېږئ.

زرګونه کاله وخت غواړي، چې تاسو دا قوانین وپېژنئ او خپل ځان ددې قوانینو له زنځیره خلاص کړئ.

په اول کې انسان دا قوانین په خرافاتي شکل له ځان سره فرض کوي. بیرته یې عقلاني تصور د خپلو تجربو په رڼا کې جوړوي. په هغه وخت کې له ډیرو تجربو او عقلي پایلو د لاسته راوړلو وروسته یې واقعي پېژندني ته لاس رسی پیدا کوي.

نو د داسي نړۍ څخه چي انسان پکښې طبیعت او ټولني ته مجبور دی او په دې اړخ کې د یو مریي او بندي په شکل درانه کارونه کوي؛ برخلیک یې د تورو وریځیو د باد لوری وي او داسې نړۍ ته اوښتل چي انسان پر طبیعت او ټولنه حاکم وي او د خپل راتلونکي اړیني پرېکړي پکښې په خپله ونیسي؛ سخته، اوږده او پرته له دمې قانون منده تیرېدنه غواړي. که څه هم دا تګلوری د سیده کرښي تګلوری نه دی او حیرانونکی مارپېچه تګلوری لري.

هغه څه چي لیکوال دلته ور زیات کړي دا دي، چي که کار او د تولید د وسایلو[48] په کراري - کراري سره پریمات او هومایډونه أو هموارکتوس بدل کړل، ټولنیزه مبارزه او پېژندنه ده، چي هومو ساپینس په هومو بدلوي، چي د طبیعت په قوانینو پوه او کاملاً د نوي فیزیولوژۍ او رواني حالت لرونکی هم دی او هغه په تمامه مانا یو انسان شوی انسان دی: ټولنیز انسان ددې اصل سره موافق دئ:

یو د ټولو لپاره او ټول د یو لپاره!

نو دې پایلې ته رسېږو، چي د انساني کېدو بهیر د اوسني انسان په رامنځته کېدلو سره پای ته نه رسېږي؛ دوام لري او اوسنی انسان د انسانانو هماغه ورکه شوې ډله ده، چي غریزې پکښې د ښخوانیو وحشي ډوله انسانانو په څېر ښکاره کېږي. په عین وخت کې یو لړ نوي پرمختګونه (تمدن، ټولنیز ژوند، انساني تړاو، ټولنیز نظام، صنعتي او کرنیز تولید، علم، هنر

[48] د شوروي ټولنپوهان د تولید د وسایلو پیدایښت د نیم میلیون کالو پورې پخوانی بولي (پخوانې تیرې). نو کله چې هوښیار انسان رامنځته شو، د قاعدې له مخې اوزارو د تکامل اوږد تګلوری وهلی او تر دې ځایه رارسیدلي.

او فن) پکښې رامنځته شوي، چي وحشي ځناور له هغه څخه هم پوه او خبر نه دي. پر همدې اساس د ځناورو له ټولګي څخه انساني ټولنه د کیفیت له مخې بل ډول ده.

نو د عاقل انسان، پر لور اوښتون تراوسه پای ته نه دی رسېدلی. دا کیسه لا دوام لري او موږ تراوسه د پوره انسان پړاو ته (نه په معنوي او صوفیانه انداز بلکې په تمدني لحاظ) نه یو رسېدلي.

ددې دوران اوښتون څلوېښت زریزي نیولي او خپل د پای څرخ ته په قاطع ډول دننه شوی، نو انساني کمال یو تاریخي بهیر دی، نه فردي او وګړنیز.

ولي انسان مجبور شوی چي له کړاوونو دومره ډکه لار وټاکي؟ ځکه د تولید په جریان کې یې خصوصي مالکیت په لار کې ولوېدئ.

څرنګه چي ښکاره ده خصوصي مالکیت د اوزارو او وسایلو په نه پرمختللي او د محصولاتو د لږ والي په دوران کې رامنځته شو، یعنې هغه وخت چي انسان د عمومي فرهنګي کمزورۍ (وسایلو، د پېژندني کچي او اړیکو د نشتوالي) د وجي حتی په دې هم نه توانیدئ، چي خپلي لومړنۍ اړتیاوې په لږه کچه هم پوره کړي.

په دې دوران کې محدودو وګړو د قوم، قبیلې، طایفې او پلارواکۍ په اتکاء او وروسته د بازار او سود په واسطه د ټولني د کار محصول غصب کړی، تر څو په خپله ښه ژوند وکړي.

د شتمنۍ او غصب شوي مالکیت په زور د وګړو دا ټولګه له نورو څخه پیاوړې شول. نو د خپل امر د چلولو لپاره یې بشري ټولنه په دوو لعنتونو (خصوصي مالکیت او جبریه دولتي ځواک) سره محکومه کړل.

شر پیل شو. پیسې د شتمنۍ په نماینده او ظلم (زندان - جسمي او رواني څورونه) د دولت په نمایندګانو واوښتل. د شتمنۍ څخه محروم خلګ، چي په خپله د مولده کار په واسطه د شتمنۍ را منځته کونکي ول؛ د زر او زور خوراک شول.

د شتمنۍ او ټولني یووالی په دې ډلو وویشل شو. د امتیاز خاوندان او د هغو ګوډاګیان او بله ډله عام ولس چي د ټولني لویه برخه تشکیلوي. انساني کورنۍ ټوټه - ټوټه شول او ټولنیز جدل پیل شو.

دا وضیعت په ټول سختوالي او او بې عدالتي سره د هغه مهال نه بدلېدونکی حالت وو، خو له دې سره - سره مطلق شر نه وو.

شتمن کله – کله داسي کړني ترسره کوي، چي هیڅ ګټه نه لري او کله بیا د داسي کړنو ترسره کونکي وي، چي ګټه لري. فرهنګي پرمختګ غالباً د دوی د مدبرو مشاورینو له خوا وربانديي تپل کېږي او د زیارکښو استادانو په واسطه پنځېږي.

د بېلګي په ډول، که په هغه وخت کې د کار محصول او کار د خلګو ترمنځ د ترسره شوي کار پر بنسټ وېشل شوی وای؛ هیڅکله به معبدونه، هِرمونه، پلونه، لاري او کوڅې، قلاګانې، ماڼۍ او باغونه، د کور رنګارنګ توکي، بېړۍ، بازارونه، کتابتونونه، پوهان او هنرمندان هم نه وای رامنځته شوي. شاید اقتصادي عدالت ښه تره وای، خو فرهنګ اومدنیت یې بار نه شوای وړلای.

ظلم او زیاتي، د اوښکو او وینو رودونه وبهول، عدالت او حقیقت یې چي هر ځای کې مزاحم شوی وو؛ د مال په واسطه یې له مخې لرې کړی، خو د خپلو امتیازاتو د ساتني لپاره یې خپل غصب کړي مالونه د فرهنګ په غني کولو کې هم لګولي،

خو دا چاره، زور، زياتي او اشرافيت ته د تل لپاره برئت نه شي ورکولای او توجيه کولای يې نه شي، يوازينی چاره يې تاريخ راته توضيح کوي او دا بيانوي چي په څومره حيرانونکي ډول سره، د انساني فرهنگ تکامل او د عاقل انسان سفر په يوې فاجعې واوښتی.

عملاً دا دوران تر نن ورځي پوري دوام لري او موږ يې د اشرافيت او امتيازغوښتني د ظالمانه شکل سره مخ يو، حتی په پرمختللي نړۍ او متحده ايالاتو کې هم. هغه څوک چي د امتيازاتو لرونکي دي؛ هم ددې جبر څخه په امن نه دي پاتې او دا جبر يې پر سر تېر کړی، چيري لا پاته د بشر نور اکثريت شو، چي هر يو خپل رنځور ليک او رنځورنامه لري. پانگوالۍ د محروميت او امتيازاتو دوه قطبونه آسمان ته وخېژول او په داسي حال کې چي د انسان د نېکمرغۍ لپاره هر ډول وړاندوينه شته ؛ انسان يې د ټولو دردنو او رنځونو سربېره، په جگړو او تيارو کې ټيټ راوستی دی.

خبره په دې ځای کې ده، چي د ټولنيزې مبارزې او د پېژندني عامل اوسمهال داسي ځای ته رسيدلی دی، چي د هري وني جرړه، چي لس گونه او سلگونه زره کاله پخوا بنده شوې وه؛ هم پرانيستلای او سپړلای شي.

اړينه ده چي زموږ نسل په دې ټکي وپوهېږي، چي دا تاريخي ځانگړتيا يوازي زموږ د دوران د نسل ده. اړينه دا ده، چي زموږ نسل دا ومني، چي هيڅکله هم انسان په داسې دوران کې ژوند نه دی کړی، چي د يوې خوا څخه دي انساني گټه وي او له بلي خوا دي هغه جگړه هم د خپل همنوع سره دومره ستونزمنه او وينه تويونکي وي.

تر ټولو بيا اړينه داده، چي زموږ نسل دا ومني، ټولنيزه او معرفتي مبارزه او په ځانگړي ډول په لومړۍ درجه کې بنسټيزه - ټولنيزه مبارزه (طبقاتي جگړه) د مسئلې د حل بنسټيزه کيلي ده.

نو لکه څرنګه چي زموږ میلونونه نېکونه پریمات، هومویېډونه او لومړني هوموګان په تالندي او برېښنا، سرکښۍ، تودوخي او یخنۍ، وچکالۍ، جګړو، بندیخانو او نورو پېښو کي په داسې هلاکونکي ډول مړه شول، چي یادونه یې نامکنه ده، په غرونو دښتو او شګلنو دښتو او صحراوو کي ټوټې ـ ټوټې او په خوارۍ سره ووژل شول؛ پرته له دې چي وپوهېږي، دوی د تکامل د لوی څرخ اړونکي دي. موږ باید نن ورځ په دې زماني پړاو کې خپل د شعور لوړولو ته دوام ورکړو.

زموږ لار د هماغې پراخي لاري دوام دی، چي له ډیري مودې څخه زموږ په سیاره کې پرانیستل شوي دي.

اوس که موږ دا درک نه کړو چي څه به کېږي؟ تاریخ نه درېږي اوخت نه ګډوډېږي!

د انساني فرهنګ څرخ، که څه هم د ځوانانو او زړو په وینو لړلي جسدونو باندي هم وي؛ بیا هم پر مخ ځي!

تراوسه لا هم موږ له هغه دوران څخه لیري یو، چي وکولای شو انساني برخلیک پر خپل لاس باندي مهار کړو. موږ اوس هم د برخلیک د لوبو وسیله یو. اوس چي داسي ده، دا به ښه نه وي، چي د لوبو د آلې پرځای مبارزین او زیارکښ شو؟

شاید دې ته مو لومړیتوب ورکوئ، چي موږ د تاریخ په دې اساسي او له جدله ډک بهیر کې مو ښځي ژوند نه وای کړی؟ د تاریخ په اوږدو کې، د خلګو لپاره آرام برخلیکونه لږ نه ول. د شاعر په وینا: (د ځینو کسانو لپاره ژوند د هغه پر اوږو د اوسپنې صلیب وي او د ځینو لپاره د سرو زرو د لوبو آله وي.) دا د ظالمانو او د پانګي د خاوندانو پرېکړه ول، چي ترټولو زیات زیان یې خپلو همنوعو ته ورسوئ.

ولې تاريخ رېښتينو شهيدانو او اتلو بچيانو ته اړتيا لرله او لا يې لري. ځيني يې نوم ورکي دي او ځيني هغه دي چې نوم يې موږ ته مالوم دی. ځکه له دوی څخه ماسېوا تاريخ لار نشي پرانيستلی. هغوی لوی عذابونه په پټه خوله تېر کړي او تيروي يې، خو د امتياز او ظلم په توره ډېره کې، يې لوی درز جوړ کړی او هغه درز لا پسې پراخوي، همدا د تاريخ اړونه ده! پر همدې اساس ويل شوي: (د تکامل خدای د شهيدانو د سر په کاسه کې څښاک کوي.)

ددې لنډې ليکنې پايله دا چې:

۱) د انساني کېدو بهير دوام لري او لا پای ته نه دی رسېدلی، محرک يې ټولنيز پراټيک (عمل) دی، چې بېلابېل شکلونه لري.

۲) موږ د طبيعت او تاريخ د مجبور انسان څخه د آزاد انسان پر لور د اوښتو په دور کې يو. ددې طبيعي او ټولنيزو قوانينو پېژندنه په دې چاره کې راسره مرسته کوي.

۳) زموږ عصر د لويو غوټو پرانيستونکی دی. په دې عصر کې، سيوري او روڼاوي، هيلي او گواښونه شته، خو په ښکاره ډول سره موږ د روڼا پر لور ځو او نوی بشريت به خپل ژوند را پيلوي.

۴) اوسنی انسان اوس هم د حيواني غرايزو تابع دی، چې شايد د راتلونکو انسانانو يو اقليت بېلگه هم ژوند ورسره کوي او له دې حالته به سخت کړېږي، خو راتلونکی به ددوی د کار د څلېدو ډگر وي.

۵) حيواني نېکمرغي د مال او ځواک په لاسته راوړلو کې ده او انساني نېکمرغي د بشري فضايلو او د حق او عدالت په لار کې د بشر په گټې او اتلولۍ کې. وروستی خوند هغه خوند دی، چې انساني او غير حيواني دی.

٦) تاريخ نه د خاينانو او نه د خپلو خادمانو دوسيه، كه څه هم نوم وركي وي؛ له ياده نه باسي او د دوی جنت او دوږخ به د دوی يادونه وي. كه انسان په خپل جسم كې فاني دی، خو په تاريخي كړني كې تلپاتی او ابدي دی او د بشريت لعنت او رحمت له ځان سره لري.

پای

د کتاب له متن څخه:

"هغه بشر چې تراوسه بشر نه دی؛ هغه بشر چې تراوسه خوراک، څښاک، خوب، دوښمنۍ او شهواني غرایز باندي غالب دي. هغه بشر چې تراوسه ځاني بشر دی؛ نه ټولنیز. تراوسه «زه» دی، نه «موږ». «هغه «زه» چې «زموږ» ځېښني، ترڅو په خپل شدادي جنت کې ژوند وکړي."